

WÓJT GMINY GRAJEWO

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GRAJEWO**

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

TEKST JEDNOLITY

**ZAŁĄCZNIK NR 5
DO UCHWAŁY NR
RADY GMINY GRAJEWO
Z DNIA 2017 R.**

GRAJEWO 2017

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
Grajewo (Uchwała Nr 179/XXXV/09 Rady Gminy Grajewo z dnia 28.10.2009r.

zespół autorski:

Główny projektant:

mgr Andrzej Lewandowski - członek Okręgowej Izby Urbanistów
w Warszawie, WA – 260

Projektanci:

mgr inż. arch. Elżbieta Tyszka - członek Okręgowej Izby
Urbanistów w Warszawie, WA -219

mgr inż. Hanna Konarzewska

inż. Krystyna Fronczek

inż. Tadeusz Borowski

mgr inż. Jerzy Przybyłowicz

tech. bud. Jadwiga Ptaszyńska

zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
gminy Grajewo (Uchwała Nr 17 Rady Gminy Grajewo z dnia
.2017 r.

zespół autorski:

mgr Andrzej Lewandowski – upr. urb. nr 1671

mgr Zbigniew Bargielski

(zmiany zaznaczono kolorem czerwonym)

WSTĘP

1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Podstawę prawną zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo zatwierdzonego Uchwałą Rady Gminy Grajewo Nr 118/XXVIII/2000 r. z dnia 20 grudnia 2000 r. stanowią:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm),
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 roku w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233),
- Uchwała Nr 94/XX/04 Rady Gminy Grajewo z dnia 2 czerwca 2004 roku w sprawie przystąpienia do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo.

2. PRZEDMIOT I ZAKRES OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo określająca politykę przestrzenną gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 10, ust. 1 i 2 ustawy w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:

- a) dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- b) stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony,
- c) stanu środowiska, w tym rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- d) stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- e) warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia,
- f) zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia,
- g) potrzeb i możliwości rozwoju gminy,
- h) stanu prawnego gruntów,
- i) występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych,
- j) występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych,
- k) występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych,
- l) występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,
- m) stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- n) zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

W studium określa się w szczególności:

- a) kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów,
- b) kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym wyłączone spod zabudowy,

- c) obszary i zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk,
- d) obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- e) kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej,
- f) obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym,
- g) obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów,
- h) obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o pow. sprzedaży powyżej 2000 m³ oraz obszary przestrzeni publicznej,
- i) obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne,
- j) kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
- k) obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych,
- l) obiekty i obszary, dla których wyznacza się w złożu filar ochronny,
- m) obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej,
- n) obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji,
- o) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- p) inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie.

Projekt studium zawiera:

- część określającą uwarunkowania, o których mowa w art. 10 ust. 1 ustawy, przedstawioną w formie tekstowej i graficznej,
- część tekstową zawierającą ustalenia określające kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, o których mowa w art. 19 ust. 2 ustawy,
- rysunek przedstawiający w formie graficznej ustalenia określające kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, a także granice obszarów, o których mowa w art. 10 ust.2 ustawy,
- uzasadnienie zawierające objaśnienie przyjętych rozwiązań oraz syntezę ustaleń projektu zmiany studium.

Projekt zmiany studium sporządzony został na kopiach mapy topograficznej w skali 1: 20 000 z wykorzystaniem mapy topograficznej w skali 1:25 000, pochodzących z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego.

Przy opracowaniu rysunków zmiany studium wykorzystano licencjonowany program komputerowy MAPINFO.

3. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWÓ

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo zatwierdzone Uchwałą Rady Gminy Grajewo Nr 118/XXVIII/2000 r. z dnia 20 grudnia 2000 r. jest obowiązującym dokumentem polityki przestrzennej gminy.

Studium zostało opracowane w latach 1998 - 2000 zgodnie z zakresem i trybem określonym w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 roku (Dz. U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139).

Konieczność zmiany Studium wynika z:

- zmiany przepisów prawnych w zakresie planowania przestrzennego w wyniku wejścia w życie nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 roku i wymogów nowej ustawy (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
- zmian innych ustaw i rozporządzeń, w tym ustawy prawo ochrony środowiska, ustawy o ochronie przyrody, ustawy o lasach, ustawy prawo geologiczne i górnicze, ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- wniosków instytucji, przedsiębiorstw i organizacji społecznych, Wójta Gminy oraz osób fizycznych, zgłoszonych do zmiany studium w okresie poprzedzającym opracowanie jego aktualizacji,
- przystąpienia Gminy do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miejscowości Popowo i Toczyłowo, których przewidywane rozwiązania funkcjonalno – przestrzenne będą niezgodne z obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo.

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo ma charakter aktualizacji sporządzonej kompleksowo dla całego jej obszaru, uwzględniającej aspekty prawne, społeczno – gospodarcze, ekologiczne i przestrzenne rozwoju gminy.

Zmiana studium opracowana jest zgodnie z zakresem i trybem określonym w obowiązującej ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 23 marca 2003 roku (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.).

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

I. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU	9
II. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY	11
III. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	12
IV. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	21
V. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKANCÓW	23
VI. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	32
VII. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	33
VIII. STAN PRAWNY GRUNTÓW	35
IX. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH	36
X. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH	44
XI. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	44
XII. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH	47
XIII. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA, GOSPODARKI WODNO – ŚCIEKOWEJ, ENERGETYKI I GOSPODARKI ODPADAMI	48
XIV. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	58
XV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA, POWIATU, MIASTA I GMINY GRAJEWO ORAZ WNIOSKÓW INSTYTUCJI, ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH LUDNOŚCI ZGŁOSZONYCH DO ZMIANY STUDIUM	59

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE

I. MAPKI TEMATYCZNE W SKALI 1:100 000

1. POŁOŻENIE GMINY
2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE
3. OSADNICTWO
4. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA
5. TURYSTYKA
6. ROLNICTWO
7. ŚRODOWISKO KULTUROWE
8. KOMUNIKACJA
9. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

II. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWO – UWARUNKOWANIA MAPA W SKALI 1:20 000

I. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU

Gmina Grajewo położona jest w północno-zachodniej części województwa podlaskiego i graniczy: od północnego - zachodu z gminą Prostki (województwo warmińsko-mazurskie), od północnego - wschodu z gminą Rajgród, od wschodu z gminą Goniądz, od południa z gminą Radziłów, od południowego - zachodu z gminami Wąsosz i Szczuczyn.

Przez teren gminy przebiegają dwie drogi krajowe krzyżujące się w Grajewie: nr 61 Warszawa – Łomża – Augustów i nr 65 granica państwa – Gołdap – Białystok – Bobrowniki oraz linia kolejowa PKP Białystok – Elk ze stacją kolejową w Grajewie.

Siedzibą Gminy jest miasto Grajewo położone w północnej części obszaru stanowiące odrębną jednostkę administracyjną. W granicach administracyjnych gminy Grajewo znajduje się 51 miejscowości zorganizowanych w 49 sołectwach.

Gmina Grajewo należy do większych powierzchniowo gmin w regionie zajmując powierzchnię 30 813 ha, co stanowi 1,5 % ogólnej powierzchni województwa podlaskiego.

W strukturze użytkowania gruntów użytki rolne zajmują 18 896 ha (61,3 % ogólnej powierzchni), z czego prawie połowa przypada na użytki zielone (28,4 %). Lasy i grunty leśne występują na powierzchni 9 783 ha, tj. 31,7 %, nieco powyżej średniej w województwie podlaskim. Pozostałą powierzchnię stanowią tereny zabudowane i zurbanizowane - 817 ha, nieużytki – 773 ha, tereny pod wodami – 328 ha i inne – 32 ha.

W 2006 roku obszar gminy zamieszkiwało 6 272 osób, które stanowiły zaledwie 0,5 % populacji w regionie. Gęstość zaludnienia na obszarze gminy wynosiła 20 osób na km² i była niższa niż w na terenach wiejskich w województwie podlaskim (26 osób). Przeciętna wielkość wsi w końcu 2006 roku wynosiła 123 osoby.

Jak wynika z danych z roku 2006 liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 438 osób, z czego 211 stanowiły kobiety.

Główną funkcją gminy jest rolnictwo z uzupełniającymi funkcjami w zakresie usług, leśnictwa oraz turystyki i wypoczynku. Funkcje usługowe na poziomie gminnym pełni miasto Grajewo ze wspomaganiami podgminnych ośrodków w Białaszewie i Rudzie. Wojewodzin pełni rolę jednostki osadniczej z funkcjami ponadlokalnymi w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego, a Danówek w zakresie szkolnictwa gimnazjalnego.

W strukturze agrarnej przeważają gospodarstwa rolne o powierzchni 10 - 20 ha. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi około 14 ha. W produkcji rolnej dominują uprawy zbóż i ziemniaków. Ze względu na dużą ilość łąk i pastwisk gmina specjalizuje się w produkcji mleka, mięsa wołowego i wieprzowego.

Funkcję uzupełniającą stanowią szeroko rozumiane usługi na rzecz ludności i gospodarki gminy, wśród której wyróżnić należy usługi w zakresie oświaty, handlu, kultury i sportu. Funkcję turystyczno – wypoczynkową posiada Toczyłowo. Przez gminę przebiegają szlaki turystyczne: piesze, rowerowe, samochodowe i wodne.

Udział funkcji produkcyjnej jest mały i ogranicza się do działalności 38 zakładów usługowych i produkcyjno - usługowych świadczących usługi w zakresie budownictwa, transportu, usług leśnych i innych. Na obszarze gminy nie ma dużych zakładów produkcyjnych oraz firm z udziałem kapitału zagranicznego.

Gmina dysponuje dużymi walorami przyrodniczymi, na które składają się żyzne gleby położone przede wszystkim w części zachodniej, duże kompleksy leśne występujące w części środkowej i południowej, znaczne powierzchnie użytków zielonych rozmieszczone głównie w części północnej i wschodniej gminy, a przede wszystkim obszary ochrony przyrody.

Wschodnia część gminy znajduje się w granicach Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny o łącznej powierzchni 13 255 ha (43,0 % gminy) oraz obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PLB 20006Ostoja Biebrzańska.

W gminie znajduje się jeden pomnik przyrody – aleja drzew wzdłuż drogi powiatowej Wierzbowo – Wojewodzin.

Na terenie gminy występują obiekty dziedzictwa kulturowego wpisane do rejestru zabytków: cmentarz w Białaszewie, dwór i park podworski w Kurejwie, cmentarze wojenne w Lipińskich i Rudzie oraz obiekty objęte gminną ewidencją zabytków.

Północno – wschodnia część gminy znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 217 „Dolina rzeki Biebrzy”.

Wśród zasobów naturalnych wymienić trzeba udokumentowane złoża surowców mineralnych (Danówek, Popowo, Szymany, Toczyłowo, Łosewo, Elźbiecin, Wierzbowo, Wojewodzin) oraz zasoby wód płynących (Elk, Binduga, Kanał Rudzki, Kanał Kapicki, Kanał Łęk) i wód podziemnych (GZWP nr 217 „Dolina rzeki Biebrza”).

Wszystkie miejscowości gminy posiadają wodociągi oparte o dwa ujęcia i stacje uzdatniania wody zlokalizowane w Białaszewie i Wojewodzinie wspomagane przez pompownie wody w Popowie, Sojczyńce Borowym i Szymanach. Trzy wsie: Białogrądy, Elźbiecin i Zaborowo podłączone są do wodociągów z sąsiednich gmin.

W sieć kanalizacyjną z własnymi oczyszczalniami ścieków wyposażony jest jedynie zespół szkół zawodowych w Wojewodzinie i gimnazjum publiczne w Danówku.

Zaopatrzenie w energię elektryczną odbywa się poprzez linię wysokiego napięcia 110 kV z GPZ-1 Grajewo oraz sieć linii elektroenergetycznych 15 kV i niskich napięć wraz ze stacjami transformatorowymi 15/0,4 kV.

Na terenie gminy brak jest sieci gazu przewodowego oraz zbiorczych systemów ogrzewania.

Gospodarka odpadami oparta jest o komunalne wysypisko odpadów stałych w Koszarówce użytkowane wspólnie z miastem oraz własny system zbiórki i transportu śmieci.

Podstawowym narzędziem realizowania polityki przestrzennej gminy Grajewo obok sporządzonych po 1994 roku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego są decyzje o warunkach zabudowy oraz decyzje o ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Wydanie decyzji

warunkowane jest sąsiedztwem istniejącej zabudowy, dostępem do drogi i infrastruktury technicznej oraz nie wymaga zmiany przeznaczenia gruntów na cele nierolne i nieleśne.

W latach 2003 – 2007 Wójt Gminy wydał łącznie 260 decyzji, z czego 233 to decyzje o warunkach zabudowy i 27 decyzje o ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Zdecydowaną większość stanowiły decyzje o warunkach zabudowy dotyczące realizacji budynków mieszkalnych, inwentarskich i gospodarczych oraz zbiorników na gnojowicę i gnojówkę oraz płyt gnojnych w zabudowie zagrodowej. Kulminacja decyzji nastąpiła w 2006 roku i związana była z dotacjami unijnymi w rolnictwie.

W rozmieszczeniu przestrzennym najwięcej decyzji o warunkach zabudowy wydano dla mieszkańców wsi Szymany – 18, Białaszewo i Ciemnoszyje – po 12, Cyprki – 11 oraz Popowa i Sojczyna Borowego – po 10. Dla kilku wsi: Dybła, Elźbiecin, Pieniążki, Podlasek, Sienickie i Sojczyn Grądowy nie została wydana żadna decyzja.

Decyzje o ustaleniu lokalizacji celu publicznego dotyczyły przede wszystkim realizacji sieci wodociągowej i linii elektroenergetycznych i w mniejszym stopniu budynków straży pożarnej, stacji bazowych telefonii komórkowej, sali gimnastycznej, urzędzeń wodnych, kładki przez rzekę. W ujęciu przestrzennym najwięcej decyzji tego rodzaju wydano w Ciemnoszyjach i Koszarówce – po 4 oraz w Kacprowie i Toczyłowie – po 3. Wykaz wydanych decyzji znajduje się na końcu tekstu.

II. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY

Przez ład przestrzenny należy rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno – estetyczne. W krajobrazie uporządkowanym naturalne formy zielone (środowisko naturalne) łączą się z formami pochodzenia antropogenicznego (środowisko zbudowane), tworząc ład przestrzenny. Wśród zadań gminy określonych w ustawach o samorządzie terytorialnym i o planowaniu przestrzennym, troska o ład przestrzenny jest wymieniona na pierwszym miejscu.

Oceniając stan ładu przestrzennego w gminie Grajewo należy uznać go jako poprawny nie odbiegający od przeciętnego w regionie. Poza pojedynczymi przypadkami nie stwierdzono rażących dysharmonii w otaczającym krajobrazie. Dotyczą one między innymi skali, formy architektonicznej i kolorystyki zabudowy. We wsi Toczyłowo w strefie przybrzeżnej jeziora występuje chaotyczna zabudowa o charakterze rekreacyjnym. Powszechnym zjawiskiem jest występowanie zabudowy w złym stanie technicznym i estetycznym w otoczeniu nieuporządkowanych obejść gospodarskich.

Dużym problemem są niezagospodarowane pustostany po zlikwidowanych szkołach, zlewniach mleka, sklepach i innych obiektach użyteczności publicznej.

Wizja terenowa wykazała istnienie na terenie gminy wielu niezrekultywowanych terenów poeksploatacyjnych obniżających walory krajobrazowe. Największe zaniedbania o charakterze estetyczno – krajobrazowym dotyczą gospodarki odpadami, w tym funkcjonowania komunalne-

go wysypiska odpadów stałych w Koszarówce. Źle eksploatowane wysypisko śmieci spowodowało degradację walorów środowiska przyrodniczego w obrębie obiektu i jego otoczeniu. Powszechne jest zjawisko wyrzucania przez rolników do lasów, przydrożnych rowów i zagłębień odpadów powstających w gospodarstwach rolnych.

III. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

1. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

1.1 Położenie geograficzne

W podziale fizyczno –geograficznym Polski według J. Kondrackiego gmina Grajewo położona jest na granicy trzech mezoregionów: Pojezierza Łęckiego wchodzącego w skład makroregionu Pojezierza Wschodnio – Bałtyckiego oraz Wysoczyzny Kolneńskiej i Kotliny Biebrzańskiej będących częściami makroregionu Niziny Podlaskiej.

1.2 Rzeźba terenu

Przez teren gminy na linii Guty – Kurejewka – Kurejwa – Uścianki – Grajewo przebiega granica zasięgu ostatniego zlodowacenia bałtyckiego.

Główną formą morfologiczną powstałą w okresie starszego zlodowacenia środkowopolskiego jest wysoczyzna polodowcowa wyniesiona na wysokość 120 – 145 m n.p.m. W części północnej wysoczyzna charakteryzuje się płaską lub lekko falistą rzeźbą o spadkach do 5 %, a w obrębie stoków nawet do 15 %. Lokalne urozmaicenia monotonnej powierzchni tworzą nieliczne zdenudowane wzgórza moren czołowych o wysokościach względnych rzędu 4 – 8 m.

W części południowej i zachodniej wysoczyzna staje się bardziej zróżnicowana pod względem hipsometrycznym, osiągając wysokość 125 – 160 m n.p.m. Powierzchnię urozmaicają liczne pagórki moren martwego lodu i pagórki kemowe (okolice wsi Dybła) oraz doliny wód roztopowych o przebiegu równoleżnikowym łagodnie nachylone w kierunku Kotliny Biebrzańskiej.

Formą rzeźby terenu związaną z działalnością lądolodu i wód lodowcowych w okresie zlodowacenia bałtyckiego jest wysoczyzna morenowa pagórkowata położona na wysokościach 125 – 167 m n.p.m. w północno-zachodniej części gminy. Cechą charakterystyczną krajobrazu są liczne zagłębienia wytopiskowe, w znacznej części bezodpływowe oraz rozcięcia erozyjne w postaci głęboko wciętych i podmokłych rynien. W jej obrębie w pobliżu wsi Cyprki i Kurki znajduje się rozległe pole kemowe z drobnymi formami pagórków.

We wschodniej części gminy rozciąga się rozległe pole sandrowe genetycznie związane z odpływem wód lodowcowych. Jest to płaska powierzchnia ze spadkiem do 5 %, lekko nachylona ku dolinie Biebrzy. W obrębie sandru wyróżnia się trzy poziomy sandrowe położone na różnych wysokościach. Obszar stożka sandrowego wzbogacają formy wydymowe, obniżenia po-wytopiskowe i równiny torfowe.

Do form eolicznych należą wydmy i obniżenia deflacyjne powstałe na rozległych powierzchniach piaszczystych. Wydmy występują nieregularnie w postaci wałów o wysokości 2 – 10 m i długości miejscami do 10 km, głównie w obrębie najniższego poziomu sandrowego i często wchodzi na obszar równin torfowych we wschodniej części gminy. Na południe od wsi Ruda szerokim wachlarzem rozciągają się pola piasków przewianych.

W miejscach wytapiania się lodu powstały obniżenia wytopiskowe występujące na obszarze równin sandrowych i na wysoczyźnie. Wielkość i kształt obniżeń jest bardzo zróżnicowany. Poprzez gęstą sieć rowów melioracyjnych wciągnięte są w stały odpływ.

Do większych form wklęsłych należą równiny torfowe tworzące rozległe i płytkie obniżenia o płaskich dnach z reguły podmokłych i zabagnionych.

W północno – wschodniej części gminy w okolicach wsi Danówek powierzchnię wysoczyzny podcina dolina rzeki Ełk tworząc malowniczy krajobraz. Zasięg doliny jest trudny do wydzielenia z uwagi na fakt wykorzystanie przez rzekę rozległych obszarów obniżeń wytopiskowych i równin torfowych, przez które przepływa.

1.3 Budowa geologiczna

Pod względem budowy geologicznej obszar znajduje się w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnio – europejskiej w granicach wyniesienia mazursko – suwalskiego.

Bezpośrednie podłoże osadów czwartorzędowych zbudowane jest z utworów trzeciorzędowych reprezentowanych na wschodzie przez oligoceńskie piaski kwarcowo – glaukonitowe oraz mułki i ropy oraz w części zachodniej przez miocene piaski z wkładkami węgla brunatnego, żwiru kwarcowego i mułków.

Osady czwartorzędowe o przybliżonej miąższości około 150 m związane genetycznie ze wszystkimi zlodowaceniami składają się z glin zwałowych, przewarstwionych piaskami i żwirami sedymentacji wodno – lodowcowej, bądź ropy akumulacji zastoiskowej.

Do grupy utworów starszych pochodzących ze zlodowacenia środkowo – polskiego należą występujące dużymi płatami gliny piaszczyste i piaski gliniaste w rejonie wsi Boczki – Świdrowo i Wojewodzin oraz w formie wysp w okolicach wsi Sojczyn Gradowy i Kapice. W sąsiedztwie glin w obrębie wsi: Elźbiecin, Popowo, Wierzbowo, Dybła, Godlewo i Łosowo pojawiają się osady akumulacji wodnolodowcowej i lodowcowej w postaci piasków i żwirów. Wzgórza moren czołowych i moren martwego lodu tworzą bezładnie wymieszane piaski i żwiry oraz pospółka. W budowie pagórków kemowych uczestniczą warstwowane drobne i średnie piaski.

Do utworów związanych ze zlodowaceniem bałtyckim należą utwory akumulacji lodowcowej wykształcone jako gliny piaszczyste występujące w północno – zachodniej części gminy w obrębie wsi Flesze, Kurejwa, Kurejewka, Konopki i Uścianki. We wschodniej części zalegają wodnolodowcowe osady piaszczysto - żwirowe tworzące pola sandrowe nadbudowane miejscami formami wydmyowymi pochodzenia eolicznego (piaski drobne i zapyłone).

Na obszarze pojeziornym w okolicach Grajewa stwierdzono występowanie utworów akumulacji jeziornej (piaski drobne i średnie).

Najmłodsze osady holoceniowe reprezentowane są przez utwory aluwialno – deluwialne budujące dna dolin (piaski z domieszką humusu) oraz utwory akumulacji bagiennej i jeziornej dolin i rzek, obniżeń bezodpływowych oraz równin torfowych (namuły, torfy, mułki).

1.4 Pokrywa glebowa i rolnicza przestrzeń produkcyjna

Najwyższe walory w skali gminy posiadają gleby brunatne w kompleksie pszennym dobrym i pszenno-żytnim w klasach bonitacyjnych IIIa-IIIb. Charakteryzują się one znaczną zasobnością w składniki pokarmowe, dobrymi stosunkami wodno-powietrznymi, dobrą strukturą i są łatwe do uprawy. Przy prawidłowym gospodarowaniu pozwalają uzyskiwać wysokie plony wszystkich gatunków uprawnych. Większe kompleksy tych gleb występują w północno-zachodniej części gminy w rejonie wsi: Boczek - Świdrowo, Chojnowek, Flesze, Konopki, Kurejwa, Kurejewka, Mierucie, Uścianki oraz wyspowo w okolicach Wojewodzina.

Drugą kategorię tworzą gleby brunatne w kompleksach zbożowo-pastewnych mocnych i pszennych wadliwych w klasach IIIb-IV, których wartość bonitacyjną okresowo obniża nadmierne uwilgotnienie, bądź przesuszenie. Występują w bezpośrednim sąsiedztwie gleb najlepszych wypełniając liczne zagłębienia terenowe i obniżenia pojezierne.

Średnio korzystne warunki do uprawy stwarzają gleby brunatne w kompleksie żytnio-ziemniaczanym dobrym i żytnio-ziemniaczane słabe oraz gleby brunatne i czarne ziemie zbożowo-pastewne. Klasyfikowane są do IVa - IVb klasy bonitacyjnej. Gleby te są mniej zasobne w składniki pokarmowe i bardziej wrażliwe na przesuszenie. Nadają się głównie pod uprawy żyta, ziemniaków i mniej wymagające odmiany pszenicy. Rejony występowania powyższych gleb predysponowane są do wysokotowarowej produkcji roślinnej. Zajmują znaczne powierzchnie na południe od Grajewa, w rejonie wsi: Białaszewo, Boczek Świdrowo, Koty Rybno, Kurejwa, Szymany i Wojewodzin.

Obszar gleb mało korzystnych do produkcji rolnej z udziałem gleb brunatnych żytnio-ziemniaczanych słabych lub czarnych ziem zbożowo-pastewnych słabych w V klasie bonitacyjnej występuje w dużym rozprzestrzenieniu na terenie całej gminy w okolicach wsi: Białaszewo, Boczek Świdrowo, Cyprki, Dybła, Gackie, Grozimy, Kacprowo, Koty Rybno, Kurejwa, Łosewo, Modzele, na południe od Grajewa, Pieniążki, Popowo, Siennickie, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądowy, Szymany, Toczyłowo, Wierzbowo i Wojewodzin. Kategorie tych gleb charakteryzują się małą zawartością składników pokarmowych, niezbyt korzystnymi warunkami powietrznowodnymi, bo kresowym niedoborem lub nadmiarem wilgoci. Podniesienie stopnia ich kultury jest bardzo trudne i wymaga melioracji oraz stosowania znacznych ilości nawozów. Przydatne są jedynie pod uprawę żyta, ziemniaków i łubinu żółtego.

Mało korzystne do produkcji rolnej są również gleby brunatne wylugowane w kompleksie żytnio-łubinowym w V-VI klasie bonitacyjnej. Gleby te są bardzo przepuszczalne i ubogie pokarmowo. Brak jest tutaj praktycznych możliwości podniesienia ich wartości rolniczej. Nadają się głównie pod uprawę żyta i łubinu. W warunkach gospodarki drobnotowarowej uprawa gleb jest nieopłacalna i w pierwszej kolejności winny być przeznaczane na cele nierolnicze.

cze. Skupiska tych gleb występują w dwóch zasadniczych obszarach części południowej (Ciemonoszyje, Białogrody, Białaszewo, Łojki, Łosewo, Okół, Sojczynek) i wschodniej gminy (Danówka, Koszarówka, Przechody, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądowy, Grądowy, Szymany, Toczyłowo).

W dolinie Ełku, wzdłuż Kanału Rudzkiego oraz w mniejszych dolinkach i zagłębieniach terenu zalegają gleby murszowe, torfowo-mułowe i torfowo-mułowe. W zależności od stopnia melioracji zalicza się je do III-IV klasy bonitacyjnej i 2 kompleksu użytków zielonych średnich, bądź V-VI klasie użytków zielonych o słabej przydatności rolniczej. Kompleksy gleb o dobrej przydatności odznaczają się korzystnymi warunkami wodno-pokarmowymi dla roślin. Tereny te predysponowane są do wysokotowarowej produkcji paszy. Zajmują powierzchnię zmeliorowanych łąk w dolinach rzecznych i obniżeń terenowych.

Użytki zielone słabe położone są na bardzo lekkich glebach murszowych lub torfowych w V i VI klasie bonitacyjnej. Na ogół wymagają poprawy stosunków wodnych. Pasze z nich uzyskiwane są gorszej jakości, a plony niższe. Mogą one jednak zaspokajać potrzeby gospodarstw w skali lokalnej. Celowe jest pozostawienie ich w dotychczasowym użytkowaniu ze względu na specyfikę gleb hydrogenicznych oraz rolę jaką odgrywają w funkcjonowaniu biologicznym ekosystemów łąkowo-pastwiskowych.

Gmina Grajewo pod względem waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej charakteryzuje się ogólnym wskaźnikiem - 45,2 pkt., w tym: jakość gleb – 31,1 pkt., agroklimat – 7,8 pkt., rzeźba terenu – 3,8 pkt., warunki wodne – 2,5 pkt. Odpowiednio: powiat grajewski – 49,6 pkt. (35,3 pkt., 7,9 pkt., 3,8 pkt. 2,6 pkt.), województwo podlaskie – 55,0 pkt. (41,0 pkt. 7,5 pkt. 3,7 pkt. 2,8 pkt.).

Rejon ten o średniej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej i wysokiej intensywności produkcji rolnej odznacza się dobrze rozwiniętą hodowlą bydła mlecznego i tuczu trzody chlewnej. Posiada dobrze zagospodarowane użytki rolne i dobrze rozwiniętą produkcję upraw przemysłowych, w szczególności: ziemniaków i rzepaku i dlatego też jest zapleczem surowcowym dla istniejącego w tym rejonie przemysłu rolno – spożywczego.

Gminę cechuje dość wysoki stopień zmeliorowania użytków rolnych w porównaniu do powiatu grajewskiego i całego województwa. Na ogólną powierzchnię 6.344 ha użytków rolnych wymagających melioracji, zmeliorowano 4.500 ha, czyli 70,9 %, w powiecie 74,3 %, w województwie 59,2 %. Wyższy stopień zmeliorowania wynoszący 72,4% stanowią grunty orne: Na 1.488 ha wymagających melioracji , zmeliorowano 1.077 ha. Natomiast na ogólną powierzchnię 4.856 ha użytków zielonych wymagających melioracji, zmeliorowano 3.423 ha, co stanowi 70,5 %.

1.5 Stosunki wodne

Obszar gminy w całości położony jest w zlewni rzeki Biebrzy i jest odwadniany głównie przez jej prawobrzeżny dopływ - rzekę Ełk ze starym korytem o długości 11,8 km i uregulowanym odcinkiem, do którego uchodzi rzeczka Binduga (Dybla). Poniżej zabudowy kolonijnej Modzelówka do Ełku uchodzi od północy Kanał Kuwaski wypływający z Jeziora Rajgrodzkiego. Nieco niżej wody martwej rzeki przejął Kanał Rudzki o długości 12,3 km

i zmienił jej bieg na kierunek południkowy. Kolejne połączenie rzeki Ełk z Biebrzą stanowi Kanał Łęg prowadzący wody wzdłuż wschodniej granicy gminy. Poniżej wsi Białogrądy oba kanały łączą się i wpływają do Biebrzy. Na południe od wsi Kapice bierze swój początek Kanał Kapicki przecinający poprzecznie Kanał Łęg i wpływający do odnogi Ełk – Dybły.

Południowo – zachodnią część obszaru odwadnia Klimaszewnica (Klimasówka) płynąca w szerokim obniżeniu od wsi Modzele po Białaszewo i dalej do Biebrzy.

Cieki naturalne i rowy melioracyjne na terenie gminy posiadają łączną długość 358,9 km, z czego na rzeki przypada 37,1 km oraz na kanały 28,4 km.

W północno- zachodniej części gminy, na krawędzi Pojezierza Ełckiego znajduje się Jezioro Toczyłowo o powierzchni 101,8 ha i objętości zbiornika ok. 4,9 tys. km³ oraz Jezioro Mierucie o powierzchni 31,2 ha i objętości ok. 1,6 tys. m³. Ponadto występują mniejsze zbiorniki wodne, pełniące rolę przeciwpożarową w Wierzbowie o pow. 1,25 ha i objętości zbiornika ok. 19 tys. m³, Kurejwie o powierzchni 1,2 ha i objętości ok. 18 tys. m³, Popowie o powierzchni 0,2 ha i objętości ok. 3 tys. m³, Fleszach Różańskich, Boczkach Świdrowo i Chojnowku oraz inne niewielkie oczka wodne wypełniające liczne zagłębienia bezodpływowe.

1.6 Leśna przestrzeń produkcyjna

Gmina Grajewo należy do gmin charakteryzujących się stosunkowo wysokim wskaźnikiem lesistości wynoszącym około 29 %. Wśród ogólnej powierzchni lasów 9 175 ha, lasy państwowe zajmują 6180 ha, tj. 70,6 % ogólnej ich powierzchni. Pozostałe lasy stanowią własność prywatną.

W strukturze siedliskowej dominuje bór mieszany świeży, bór świeży oraz las mieszany świeży i ols. Siedliska borowe występują na ubogich glebach piaszczystych. W drzewostanie dominuje sosna z domieszką brzozy, grabu i świerku. Siedliska lasowe wykształciły się na zasobniejszych glebach gliniastych w północno – zachodniej części gminy. W drzewostanie wyróżnia się przede wszystkim sosna, dąb i świerk z domieszką grabu oraz brzoza i lipa.

Stosunkowo znaczne powierzchnie w środkowej części gminy zajmują siedliska olsowe występujące na podmokłych glebach bagiennych. W olsie rosną przeważnie olcha z domieszką świerku, osiki i brzozy.

W strukturze gatunkowej w lasach prywatnych dominuje sosna, która zajmuje około 60 % powierzchni, pozostałe gatunki to brzoza 35 % i olsza 5 %. W grupie lasów państwowych struktura drzew przedstawia się podobnie: 50 % to sosna i 50 % to gatunki liściaste: brzoza, olsza oraz w domieszce dąb, grab i osika.

Znaczenie gospodarcze lasów jest niewielkie. Na powyższy stan mają wpływ przede wszystkim: młoda struktura drzewostanów, małe zróżnicowanie gatunków oraz niska odporność siedliskowa. Funkcje produkcyjne polegają na pozyskiwaniu drewna z zachowaniem odnawialności, pozyskiwaniu nieдрzewnych użytków z lasu, prowadzeniu gospodarki łowieckiej oraz rozwijaniu turystyki.

Znaczne powierzchnie leśne położone są w granicach obszarów prawnie chronionych, gdzie gospodarka leśna podporządkowana jest względem ekologicznym i ogranicza się do pojedynczych wycinek oraz prac pielęgnacyjnych.

Małe jest również znaczenie turystyczno - wypoczynkowe. Najbardziej predysponowane do tych celów są zwarte kompleksy leśne położone w środkowej i południowej części gminy. Występujące tutaj bory świeże z drzewostanem sosnowym w wieku 40 - 60 lat tworzą swoisty klimat, sprzyjający pobytowi ludzi i regenerujący ich zdrowie. Obszary leśne podnoszą również atrakcyjność krajobrazową.

Specyfika środowiska przyrodniczego sprawia, że największe znaczenie posiada ekologiczna funkcja lasów (wodochronna oraz ostoi zwierząt podlegających ochronie gatunkowej). Funkcje ekologiczne (ochronne) zapewniają stabilizację stosunków wodnych, ochronę gleb przed erozją, kształtują klimat, tworzą warunki do zachowania potencjału biologicznego gatunków i ekosystemów, zachowując różnorodność i złożoność krajobrazu. Lasy ochronne występują głównie w okolicach wsi Ruda oraz w pasie pomiędzy wsiami Białaszewo i Białogrądy.

1.7 Roślinność łąkowo – bagienna i zadrzewienia

W strukturze użytkowania gruntów użytki zielone oraz nieużytki zajmują znaczną powierzchnię gminy, zwłaszcza w jej wschodniej części.

Zbiorowiska roślinności łąkowo – pastwiskowej oraz bagiennej występują w formie:

- trwałych użytków zielonych w dolinach rzek i są to głównie zmeliorowane łąki i pastwiska na glebach murszowo – torfowych i murszowo – mineralnych,
- pastwisk na wilgotnych gruntach mineralnych w lokalnych obniżeniach położonych na terenach płaskich,
- nieużytki rolnicze w zabagnionych obniżeniach bezodpływowych oraz w Kotlinie Biebrzańskiej, porośnięte zróżnicowanymi zespołami roślinności bagiennej.

Wśród szerokiej gamy naturalnych zbiorowisk roślinnych wymienić należy: torfowiska przejściowe i trzęsawiska (*Caricion lasiocarpae*, *Caricetum appropinquatae*), szuwały właściwe (*Phragmition*) i szuwały trawiasto - ziołoroślowe (*Sparganio-Glycerion*) zbiorowiska mszysto - turzycowe (*Caricion fuscae*), turzycowiska (*Magnocaricion*), mechowiska (*Caricion asiocarpae*), mszary (*Oxycocco-Sphagnetum*), murawy zalewane (*Alopecurion*), zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion caeruleae*) i wilgotne łąki użytkowane ekstensywnie (*Polygono bistortae - Trollietum europaei*, *Angelico - Cirsietum oleracei*, *Cirsietum rivularis*), ziołorośla łąkowe (*Filipendulion*), łąki świeże (*Arrhenatherion*), murawy (*Agropyro - Rumicion crispi*) i suche murawy piaskowe *Koelerio-Corynephoretea* oraz bliźniczkowe *Nardo - Callunetea*, zarośla brzozy niskiej (*Betulo - Salicetum repentis*).

Na terenach przekształconych w wyniku działalności ludzkiej występują zbiorowiska łąk zmeliorowanych i zagospodarowane (*Molinio - Arrhenatheretea*), zbiorowiska pól uprawnych, a także zbiorowiska ruderalne towarzyszące zabudowie.

Ważną rolę w krajobrazie i ekosystemie gminy pełnią liczne zakrzaczenia i zadrzewienia występujące wzdłuż linii brzegowych cieków i zbiorników wodnych, wśród łąk i pól, wzdłuż dróg oraz na terenach zabudowanych.

1.8 Warunki klimatyczne

Z punktu widzenia warunków klimatycznych gmina Grajewo położona jest w mezoklimacie nizinnej wysoczyzny polodowcowej charakteryzując się niewielkimi kontrastami w zakresie warunków topoklimatycznych.

Dla stacji meteorologicznej w Biebrzy średnia temperatura powietrza w ciągu roku wynosi 6,5,° C, przy średniej temperaturze miesiąca najchłodniejszego –stycznia wynoszącej -4,2° C i temperatury lipca wynoszącej 17,0°C.

Na terenie dominują wiatry z kierunków zachodnich - 28,8 %, a najrzadziej występują wiatry z sektora północnego – 15,3 %. W okresie jesienno – zimowym przeważają wiatry z kierunku południowo – zachodniego, a w pozostałych miesiącach z północnego – zachodu i zachodu. Średnia prędkość wiatru wynosi 3,8 m/s, z maksimum w miesiącach zimowych. W przebiegu miesięcznym prędkości wiatrów maksymalne wartości występują w okresie listopad-styczeń, natomiast minimalne w miesiącach letnich (czerwiec-sierpień).

Średnia roczna ilość opadu atmosferycznego wynosi 577 mm, przy czym najwyższe miesięczne sumy opadów występują w czerwcu i lipcu (74 mm i 73 mm), natomiast najniższe w lutym i styczniu (24 mm i 31 mm). Pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio przez okres około 65 dni w roku, lecz nie utrzymuje się stale ze względu na częste odwilże. Należy dodać, że rejon Biebrzy należy do najbardziej ubogich w opady atmosferyczne regionów województwa podlaskiego.

Średnioroczna wilgotność powietrza wynosi 84%, zaś zachmurzenie terenu wynosi około 6,5 stopnia pokrycia nieba w skali 10-stopniowej. Z uwagi na sąsiedztwo rozległych terenów bagiennych częstym zjawiskiem jest mgła i zamglenia.

2. STAN SANITARNY ŚRODOWISKA

2.1 Zanieczyszczenie wód powierzchniowych

Rzeka Ełk należy do najbardziej zanieczyszczonych dopływów Biebrzy. Na stan sanitarny wód rzutują głównie wysokie stężenia biogenych związków fosforu i azotu. Rzeka wpływając w granice gminy niesie wody już znacznie zanieczyszczone. Źródłem tych zanieczyszczeń jest gospodarka komunalna i przemysł w Ełku i Grajewie oraz zakład mleczarski w Prostkach.

Ścieki charakteryzują się zwiększonym ładunkiem zanieczyszczeń organicznych i bakteriologicznych oraz detergentów. Pomimo pracy oczyszczalni ścieków jakość wód nie zmienia się aż do ujścia do Biebrzy, choć w stosunku do wzrostu ilości ścieków relatywnie nastąpił mniejszy przyrost ładunków BZT₅. Procesom samooczyszczania nie sprzyja uregulowane koryto Kanału Rudzkiego. Zanieczyszczenie sanitarne Ełku na całej długości utrzymuje się w granicach III klasy czystości.

Wody Jeziora Toczyłowo znajdują się w III klasie czystości, pomimo braku większych punktowych źródeł zanieczyszczeń. Jezioro jest zbiornikiem bogatym w związki biogenne związki azotowe, fosforany, które dopływają do wód poprzez spływy powierzchniowe z otaczających łąk i pól lub bezpośrednio z osad wiejskich położonych nad jego brzegami. Stwierdzono natomiast bardzo dobrą jakość sanitarną wód - I klasa czystości.

Na pozostałych ciekach i zbiornikach wodnych nie prowadzi się badań kontrolnych jakości wody.

2.2 Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Na terenie gminy nie występują zakłady produkcyjne i usługowe wprowadzające do środowiska znaczne ilości zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego. Głównymi źródłami emisji są: instalacje energetyczne położone poza obszarem gminy, w Grajewie:

- ciepłownia miejska oraz kotłownie zakładu płyt wiórowych oraz inne lokalne kotłownie zakładowe w Grajewie,
- źródła technologiczne zakładów przemysłowych, w szczególności zakładu płyt wiórowych,
- komunikacja samochodowa własna i tranzytowa oraz komunikacja kolejowa,
- stacje paliw w Koszarówce i Białaszewie,
- oczyszczalnia ścieków i kotłownia przy zespole szkół rolniczych w Wojewodzinie,
- paleniska domowe zlokalizowane na terenie całej gminy,
- komunalne wysypisko śmieci w Koszarówce,
- obiekty inwentarskie.

W ostatnich latach utrwaliła się stała tendencja do obniżania emisji oraz zwiększania redukcji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych. Na stan ten wpływ mają:

- ograniczenie ilości spalanych paliw w wyniku działań oszczędnościowych,
- poprawa jakości spalanych paliw (niższa zawartość siarki i popiołu),
- poprawa skuteczności urządzeń odpylających w wyniku stosowania 2 i 3 - stopniowych instalacji,
- restrukturyzacja lokalnych systemów grzewczych polegająca na eliminacji tradycyjnych kotłowni węglowych na rzecz instalacji olejowo-gazowych.

Wykonane w 2001 roku pomiary emisji gazów i pyłów na terenie miasta Grajewa na ulicy Konstytucji 3 Maja pozwalają ocenić stan higieny atmosfery na terenie gminy.

Opad pyłu w granicach miasta wynosił 58 g/m²/rok i wykazywał tendencję spadkową. W poszczególnych strefach Grajewa zawierał się od 41 g/m²/rok - tereny rolne do 89g/m²/rok w dzielnicy przemysłowej.

Średnioroczne pomiary pyłu zawieszonyego obserwowane wykazywały poziom 6,5 mg/m, stężeń dwutlenku azotu 11,1 mg/m³, a stężeń dwutlenku siarki 1,5 mg/m³. We wszystkich badanych przypadkach wartości pomiarów kształtowały się znacznie poniżej dopuszczalnych wartości.

2.3 Zanieczyszczenia gleb

Badania gleby w punkcie pomiarowym w Danówku wykazały, że profil glebowy nie wykazuje zanieczyszczenia metalami ciężkimi, siarką i wielocyklicznymi węglowodorami aromatycznymi. Jedynie w przypadku kadmu stwierdzono podwyższoną zawartość tego pierwiastka.

2.4 Klimat akustyczny

Do najważniejszych czynników mających wpływ na klimat akustyczny gminy zaliczyć trzeba komunikację drogową, ze szczególnym udziałem w niej ruchu pojazdów ciężarowych i autobusowych.

Największym źródłem hałasu drogowego jest ruch samochodowy odbywający się na drodze krajowej nr 61 Warszawa – Łomża - Augustów. Ruch samochodowy ma charakter przede wszystkim tranzytu krajowego i międzynarodowego z dużym udziałem transportu ciężkiego (23,1 % ogółu). Według pomiarów Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Białymstoku Delegatura w Łomży przeprowadzonych w maju 1988 roku na ulicy Kopernika w Grajewie na ogólną ilość 406 pojazdów przejeżdżających w ciągu godziny przypadają 94 samochody ciężarowe. Powodowało to, że poziom hałasu przekraczał dopuszczalne normy i wynosi 72,4 dB(A). Maksymalne natężenie hałasu komunikacyjnego dochodziło do 95,6 db(A), przy minimalnych wartościach rzędu 46,6 db(A).

Nieco niższe wartości natężenia ruchu samochodowego i hałasu ulicznego zanotowano w punkcie pomiarowym we wsi Bogusze położonej przy drodze krajowej nr 65 Białystok – Ełk, na której odnotowano natężenie w wielkości 322 pojazdów w ciągu godziny, średnie natężenie hałasu - 67,5 db(A).

Hałas przemysłowy posiada charakter punktowy i dotyczy kilku obiektów produkcyjno – usługowych, przede wszystkim tartaków drewna w Szymanach i Kotach Rybno. Peryferyjne położenie obu zakładów w stosunku do istniejącej zabudowy mieszkaniowej ogranicza ich oddziaływanie na środowisko.

IV. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

1. ZARYS HISTORYCZNY GMINY GRAJEWO

Historia obszaru gminy Grajewo i najwcześniejsze dzieje osadnictwa na tym terenie sięgają głęboko, a ich korzeni można szukać jedynie w badaniach archeologicznych. Stwierdzić można jednak, iż wpływ na nie miały bez wątpienia uwarunkowania Kotliny Biebrzańskiej stanowiącej swego rodzaju naturalną granicę, poczynając od pradziejów przez zamierzchłą historię, aż po dzień dzisiejszy.

Od najdawniejszych czasów obszar ten znajdował się na pograniczu Prus, Jaćwieży i Mazowsza. Przez tereny te przebiegały kolejno granice Polski pierwszych Piastów, później granice Królestwa Polskiego za Kazimierza Wielkiego, granica między Polską a Litwą w latach 1466-1569, po roku 1569 między Koroną a Litwą, granice rozbiorowe, w latach 1815-1918 granica między Polską, a Rosją.

Najwcześniejsze wzmianki o obszarze obecnej gminy pojawiają się w XV wieku i związane są z obszarem porośniętych przez puszcze ziem pojaćwiejskich. Teren dzisiejszej gminy leżał na obszarze dwóch puszczy, od północy po rzekę Ełk (Łek) na obszarze Puszczy Rajgrodzkiej od południa na obszarze Puszczy Dybła. Jeszcze w latach 20-tych XV wieku teren ten był całkowicie nie zamieszkały.

Tereny te zostały skolonizowane dopiero pod koniec XV i z początkiem XVI wieku. W obrębie pradoliny Biebrzy (na terenach między Klimaszewnicą, dorzeczem Dybły, a Ełkiem), w latach 1491-1494 powstały wsie: Danówko - Góra Łek, Supinstany (Łosewo). Przed rokiem 1491 istniały już tu: Modzele-Wondołowo, Mścichy Brzozowo, Domastochy-Lipińskie, Szymany - Góra Łek, Toczyłowo. (Grajwy – obecne Grajewo jako wieś książęca, istniały już w 1426 roku).

Kolejna faza królewskich nadań osadniczych przypadła na lata 1524-1525. Powstały wtedy wsie: Stary Okół, Łojewo - Brzozowo, Gać - Brzozowo, Mścichy (Pieniążki), Siennickie, Białaszewo, Chełpy-Kacprowiec. W tym samym czasie założona została jedyna na tym obszarze wieś królewska – Ruda.

Bagienną wschodnią część Puszczy Dybła skolonizowano za czasów saskich przed rokiem 1765. Powstały wtedy wsie: Sośnia, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądowy, Kapice, Przechody, Płochowo, Ciemnoszyje, Białogrądy.

Na początku XVI wieku w związku z działalnością Radziwiłów na obszarze Puszczy Rajgrodzkiej powstaje wieś Sikora (Sikorzańskie Wólki).

Wiek XVII w raz z „potopem szwedzkim” przynosi ogromne zubożenie i spustoszenie tych ziem, dzieła dopełniają zarazy z lat 1656, 1657 i 1661.

W następnych wiekach terenów tych nie ominęły burzliwe dzieje rozbiorowe i zrywy powstańcze z 1831 i 1864 roku. Od 1807 roku obszar ten znajdował się w Księstwie Warszawskim, a od 1815 w Królestwie Polskim.

Lata międzywojenne 1919-1939 przyniosły tym terenom niewielkie ożywienie gospodarcze. Do ogromnych zniszczeń i wymordowania znacznej liczby ludności doszło w okresie II wojny światowej.

Gmina Grajewo w obecnych granicach administracyjnych funkcjonuje od 1 stycznia 1973 roku. W roku 1976 w ramach korekty granic przyłączono zlikwidowaną wcześniej gminę Białaszewo.

2. OBIEKTY PODLEGAJĄCE OCHRONIE PRAWNEJ

Do obiektów chronionych na podstawie przepisów prawa na terenie gminy Grajewo należą objęte ochroną konserwatorską układy i obiekty zabytkowe wśród których znajdują się wpisane do rejestru zabytków Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków:

- zespół dworsko-parkowy w miejscowości Kurejwa,
- cmentarz z I wojny światowej w miejscowości Ruda,
- cmentarze wojenne z I i II wojny światowej w miejscowości Lipińskie,
- cmentarz w miejscowości Białaszewo.

Obok nich występują 43 obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków. Są to zabytki sakralne, pozostałości zespołów dworsko – parkowych, zabytki budownictwa mieszkalnego, obiekty użyteczności publicznej, sztuki wojennej i inne.

Zabytki sakralne

Zabytki sakralne w gminie reprezentuje przede wszystkim zespół kościelny w Białaszewie, w skład którego wchodzi: drewniana dzwonnica z początku XX wieku, murowane ogrodzenie z końca XIX wieku, murowana plebania z lat dwudziestych XX wieku, drewniano – murowana wikarówka z końca XIX wieku. Na cmentarzu parafialnym w Białaszewie znajduje się murowana kapliczka z 1932 roku i murowane ogrodzenie z bramą, pozostałości alei dojazdowej z bruku z nasadzeniami lip oraz kwatery z kamienia z I wojny światowej i pamiątkowy głaz ku czci powstańców styczniowych z 1863 roku.

Grupę zabytków sztuki sakralnej uzupełnia drewniana kaplica z lat dwudziestych XX wieku w Sojczyńcu Borowym oraz grupa cmentarzy wojennych pochodzących z I wojny światowej w Ciemnoszyjach, Przychodach, Sojczyńcu i Kapicach.]

Zabytki dworsko - parkowe

Zachowane zespoły dworsko – parkowe znajdują się w Boczkach Świdrowo (obora i chlewnia z cegły z przełomu XIX i XX wieku oraz kapliczka z cegły z początków XX wieku), w Dyble (murowany dwór, czworak, spichlerz, kapliczka i ogrodzenie z końca XIX wieku oraz asfaltowa aleja dojazdowa z pozostałościami kompozycji zieleni), w Kurejwie (murowany budynek gospodarczy z początków XX wieku i kapliczka z 1926 roku) i w Wojewodzinie (murowany czworak, cieleńnik, spichlerz, stodoła oraz aleja dojazdowa pochodzące z lat 1890 – 1891).

Zabytki budownictwa mieszkalnego

Na terenie gminy zachowały się nieliczne budynki mieszkalne posiadające wartość zabytkową. Są to: dom drewniany z końca XIX wieku w Boczkach Świdrowo, murowany dom z początku XX wieku w Dyble, drewniany dom z 1920 roku w Grozimach, drewniane budynki z końca XIX wieku w Mareckich oraz dwa budynki z 1926 roku w Szymanach.

Zabytki użyteczności publicznej

Grupę ta reprezentują budynki szkolne z lat 20 XX wieku: drewniany w Popowie i murowany w Rudzie.

Zabytki sztuki wojennej

W ewidencji figurują dwa zespoły betonowych schronów bojowych pochodzące z lat 1940 – 1944 w Ciemnoszyjach i Łosewie, stanowiące część Osowieckiego Rejonu Umocnionej Linii Mołotowa.

Stanowiska archeologiczne

W granicach administracyjnych gminy znajduje się 61 stanowisk archeologicznych zgrupowanych w 10 obszarach, w obrębach następujących wsi: Toczyłowo, Szymany, Dybła, Mareckie, Łosewo, Ruda, Okół, Łękowo, Kacprowo, Kapice, Sojczyn Grądowy, Godlewo, Białaszewo, Sienickie, Lipińskie, Białogrądy, Grozimy, Modzele, Przechody, Zaborowo.

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz objętych gminną ewidencją zabytków zamieszczono w rozdziale IX.

V. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

1. POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY

W końcu 2006 roku gminę Grajewo zamieszkiwały 6 272 osoby, co stanowiło 0,5 % ogółu ludności województwa podlaskiego. Jest to obszar słabo zurbanizowany przy średniej gęstości zaludnienia około 20,4 osób na 1 km², wobec 26,0 osób na terenach wiejskich w województwie.

Największymi miejscowościami pod względem zaludnienia są: Ruda – 460 osób, Wojewo-
dzin – 431, Popowo – 359, Wierzbowo – 337, Białaszewo – 299, Sojczyn Borowy – 266, Szy-
many – 252 i Ciemnoszyje – 241. Najmniejszymi stanami zaludnienia odznaczają się: Podlasek
– 11 osób, Sienickie – 20, Elźbiecin – 24 i Sojczyn Grądowy – 28. Nie we wszystkich miejsc-
owościach gminy zaznacza się tendencja spadkowa. Istnieją wsie w których wzrasta zarówno
liczba mieszkańców, jak i nowo budowanych mieszkań (Ruda, Popowo, Koszarówka).

Stan zaludnienia poszczególnych miejscowości w gminie Grajewo przedstawia poniższe zestawienie:

1. Białaszewo – 299
2. Białaszewo Kolonia – 113
3. Białogrody – 157
4. Boczki Świdrowo – 198
5. Brzozowa – 42
6. Brzozowa Wólka – 93
7. Chojnówek – 46
8. Ciemnoszyje – 241
9. Cyprki – 85
10. Danówek – 56
11. Dybła – 104
12. Elżbiecin – 24
13. Flesze – 58
14. Gackie – 54
15. Godlewo – 72
16. Grozimy – 83
17. Kacprowo – 141
18. Kapice – 115
19. Konopki – 142
20. Konopki - Kolonie – 79
21. Koszarówka – 195
22. Koty - Rybno – 66
23. Kurejewka – 72
24. Kurejwa – 125
25. Kurki – 53
26. Lipińskie – 74
27. Łamane Grądy – 33
28. Łękowo – 75
29. Łojki – 64
30. Łosewo – 85
31. Mareckie – 95
32. Mierucie – 126
33. Modzele – 74
34. Okół – 65
35. Pieniążki – 35
36. Podlasek – 11
37. Popowo – 359
38. Przechody – 136
39. Ruda – 460
40. Sienickie – 20
41. Sikora – 85

42. Sojczyn Borowy – 266
43. Sojczyn Grądowy – 28
44. Sojczynek – 36
45. Szymany – 252
46. Szymany Kolonie – 115
47. Toczyłowo – 197
48. Uścianki – 41
49. Wierzbowo – 337
50. Wojewodzin – 431
51. Zaborowo – 59

Jak wynika z analiz, na terenie gminy systematycznie maleje ogólna liczba ludności, pomimo utrzymywania się dodatniego przyrostu naturalnego (urodzenia nieco przeważają nad zgonami), co świadczy o ujemnym saldzie migracji młodych mieszkańców.

Na 100 mężczyzn przypadało 95,3 kobiet, co świadczy o zdeformowaniu struktury demograficznej gminy i niedoborze kobiet, zwłaszcza w grupach w wieku zawierania małżeństw. Zjawisko to związane jest ze stałym odpływem ludności z terenów wiejskich do miast.

W strukturze wieku udział poszczególnych grup przedstawia się następująco: 0 – 17 lat – 25,7 %, 18 – 59K/65M – 58,8 %, powyżej 60K/65M – 15,4 %. Na przestrzeni ostatnich lat dają się zaznaczać następujące tendencje:

- spada procentowy udział dzieci i młodzieży,
- wzrasta udział ludności w grupie produkcyjnej,
- wzrasta udział ludności w wieku poprodukcyjnym.

Z danych tych wynika fakt starzenia się ludności gminy, przy równoczesnym spadku udziału dzieci i młodzieży.

2. ZATRUDNIENIE I RYNEK PRACY

Według spisu rolnego w 2002 roku w rolnictwie zatrudnionych było ogółem 1707 osób, w tym 970 mężczyzn i 737 kobiet. W usługach rynkowych pracowało 28 osób, a w usługach nierynkowych 117 osób (dane WUS w Białymstoku za rok 2005).

W końcu 2006 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowanych było 438 osób bezrobotnych, w tym 211 kobiet. Spośród bezrobotnych 187 osób (42,7 %) nie posiadało żadnych kwalifikacji zawodowych (wykształcenie gimnazjalne i podstawowe), a 4 osoby posiadały wyższe wykształcenie. Długotrwale pozostających bez pracy było 307 osób, co stanowiło aż 70,1 % ogółu. Świadczy to o małej aktywności bezrobotnych, którzy z reguły utracili chęci i wiarę w znalezieniu jakiegokolwiek pracy.

3. WARUNKI MIESZKANIOWE

Według stanu na 31 grudnia 2005 roku zasoby mieszkaniowe w gminie wynosiły 1487 mieszkań, które dysponowały 6081 izbami o łącznej powierzchni 130, 8 tys. m². Oznacza to, że przeciętne mieszkanie liczyło 4,1 izb i 87,9 m², czyli więcej aniżeli w województwie podlaskim (odpowiednio 3,9 i 72,4 m²).

Przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie wynosiła 4,13 i była wyższa niż w województwie podlaskim - 3,0. Na jedną izbę przypadało średnio 1,01 osoby, znacznie więcej niż w regionie – 0,77.

W ostatnich latach największy przyrost zasobów mieszkaniowych odnotowano w Koszarówce i Rudzie. Wraz z realizacją nowej zabudowy następuje systematyczna poprawa wyposażenia mieszkań w instalacje techniczne: wodociąg, kanalizację sanitarną, centralne ogrzewanie. Obecnie około 77 % mieszkań w gminie posiada wodociąg.

4. USŁUGI

4.1 Szkolnictwo

Na terenie gminy funkcjonują 3 szkoły podstawowe w Białaszewie, Rudzie i Wierzbowie, w których w 22 oddziałach uczy się 479 uczniów, w tym 52 dzieci w tzw. „zerówkach”. Baza szkolnictwa podstawowego dysponuje 21 salami lekcyjnymi, trzema salami komputerowymi i trzema salami gimnastycznymi. W szkołach zatrudnionych jest 38 nauczycieli.

Szkolnictwo stopnia gimnazjalnego reprezentowane jest przez jedyne w gminie gimnazjum publiczne w Danówku. Budynek szkolny posiada 10 sal lekcyjnych, pracownię komputerową i salę gimnastyczną. W gimnazjum uczy się 240 uczniów podzielonych na 17 oddziałów. Opiekę pedagogiczną sprawuje 19 nauczycieli.

W Wojewodzinie znajduje się Zespół Szkół Rolniczych, do którego uczęszcza 388 uczniów podzielonych na 17 oddziałów. W szkole pracuje 35 nauczycieli. Zespół budynków liczy 13 sal lekcyjnych, dwie sale komputerowe i jedną salę gimnastyczną.

Wykaz bazy oświatowej w roku szkolnym 2007/2008 przedstawia poniższa tabela:

Miejscowość	Baza szkolna	Oddziały	Uczniowie		Nauczyciele
			Ogółem	w tym w „0”	
Szkoła Podstawowa w Białaszewie	6 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna	7	119	21	12
Szkoła Podstawowa w Rudzie	6 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna	7	133	17	11
Szkoła Podstawowa w Wierzbowie	9 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna	8	175	14	15
Gimnazjum Publiczne w Danówku	10 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna	9	240	-	19
Zespół Szkół Rolniczych w Wojewodzinie	13 sal lekcyjnych, dwie pracownie komputerowe, sala gimnastyczna	17	388	-	35

4.2 Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Usługi z zakresu ochrony zdrowia świadczy Ośrodek Zdrowia w Białaszewie sprawujący opiekę zdrowotną nad mieszkańcami 22 wsi położonych w południowej części gminy. W ośrodku znajdują się 2 gabinety lekarskie. Murowany budynek ośrodka znajduje się w dobrym stanie technicznym. W ośrodku zatrudniony jest 1 lekarz rodzinny i jeden stomatolog oraz dwie pielęgniarki. Pozostali mieszkańcy ze wsi przyległych do miasta korzystają z przychodni rejonowych w Grajewie.

Zaopatrzenie w leki zapewniają apteki zlokalizowane w Grajewie.

Opiekę społeczną prowadzi Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej działający w budynku Urzędu Gminy w Grajewie zatrudniający 6 osób. Według stanu na 1 stycznia 2007 roku usługami opiekuńczymi nad osobami starszymi w ramach zadań zleconych i własnych objętych jest 9 rodzin. Zasiłki stałe otrzymuje 7 rodzin, zasiłki okresowe 46 rodzin, dożywianie dzieci 146 rodzin, a zasiłki celowe 3 rodziny.

4.3 Kultura, sport i wypoczynek

Upowszechnianiem czytelnictwa zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Rudzie. Biblioteka dysponuje księgozbiorem w ilości 9722 woluminów, w tym dużym wyborem lektur oraz bogatym księgozbiorem podręcznym i popularno - naukowym.

Przy bibliotece działalność prowadzi Klub Animatorów Tradycji Bioregionu Biebrza z ekspozycją prac rękodzielniczych. Patronat nad działalnością klubu sprawuje Stowarzyszenie Pracownia Architektury Żywej.

W Zespole Szkół w Wojewodzinie funkcjonuje Muzeum Wsi Polskiej ze stałą ekspozycją sprzętu rolniczego oraz sprzętu używanego w gospodarstwie domowym.

Świetlice wiejskie funkcjonują w dworku w Kurejwie oraz w budynkach po byłych szkołach w Popowie i Wojewodzinie. Rolę świetlic pełnią również istniejące remizy strażackie wykorzystywane na cele kulturalno – rozrywkowe (uroczystości rodzinne, zebrania wiejskie, zabawy).

Świetlice środowiskowe w Rudzie, Białaszewie, Wierzbowie, Popowie i Danówku realizują zajęcia profilaktyczno - opiekuńczo – wychowawcze.

Działalność sportowa prowadzona jest w ograniczonym zakresie głównie w obiektach przyszkolnych oraz przez Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe z siedzibą w Popowie.

Budynek po byłej szkole podstawowej w Popowie pełni rolę ośrodka sportu z sekcją szachów, tenisa stołowego i badmintonu, a także funkcjonuje siłownia oraz boisko do gry w piłkę nożną i w piłkę plażową.

Przy Zespole Szkół Rolniczych w Wojewodzinie istnieje kompleks sportowy, na który składają się: sala gimnastyczna, stadion, kort tenisowy i boisko do gry w piłkę nożną. Przy szkołach podstawowych w Białaszewie, Rudzie, Wierzbowie i przy gimnazjum w Danówku znajdują się sale gimnastyczne oraz boiska trawiaste do gry w piłkę nożną oraz asfaltowe do innych gier. Ponadto boiska funkcjonują w Popowie i Sojczynie Borowym.

Mieszkańcy wsi położonych w sąsiedztwie Grajewa korzystają z usług ogólnomiejskich.

4.4 Handel, gastronomia i rzemiosło produkcyjno - usługowe

Sieć handlową na terenie gminy Grajewo tworzą 4 sklepy spożywcze GS Grajewo oraz 21 placówek prywatnych, w tym sklepy, kioski i stragany przemysłowe, spożywczo-przemysłowe, wielobranżowe, chemiczny oraz handel obwoźny. Obiekty handlowe znajdują się w 11 miejscowościach. Pozostałe wsie obsługiwane są przez handel obwoźny lub ludność korzysta z sieci detalicznej zlokalizowanej w Grajewie. Rozmieszczenie placówek handlowych przedstawiono w poniższej tabeli:

L.p	Miejscowość	Rodzaj placówki	Własności
1.	Białaszewo	spożywczy	GS
2.		spożywczo - przemysłowy	prywatny
3.	Ciemnoszyje	spożywczo - przemysłowy	prywatny
4.		przemysłowy	prywatny
5.	Koszarówka	przemysłowy	prywatny obwoźny
6.		przemysłowy	prywatny obwoźny
7.		przemysłowy	prywatny obwoźny
8.	Kurejwa	spożywczo - przemysłowy	prywatny
9.		spożywczo - przemysłowy	prywatny
10.	Kurejewka	chemiczno - przemysłowy	prywatny
11.		spożywczo - przemysłowy	prywatny
12.	Łosewo	spożywczo - przemysłowy	prywatny
13.	Mierucie	spożywczo - przemysłowy	prywatny obwoźny
14.	Popowo	spożywczo - przemysłowy	prywatny
15.		spożywczo - przemysłowy	prywatny
16.	Ruda	spożywczy	GS Grajewo
17.		przemysłowy	prywatny
18.		wielobranżowy	prywatny kiosk
19.		wielobranżowy	prywatny
20.	Sojczyn Borowy	przemysłowy	prywatny stragan
21.	Szymany	spożywczy	prywatny
22.	Toczyłowo	spożywczo - przemysłowy	prywatny
23.	Wierzbowo	spożywczy	GS Grajewo
24.	Wojewodzin	spożywczy	GS Grajewo
25.		spożywczo - przemysłowy	prywatny

Sieć gastronomiczną na terenie gminy Grajewo tworzą prywatne punkty gastronomiczne zlokalizowane w następujących miejscowościach:

- Motel „Blue cafe” w Toczyłowie,
- Bar gastronomiczny (stacja paliw) w Koszarówce,
- Bar gastronomiczny w Rudzie,
- Dyskoteka z małą gastronomią „Disco Bar” w Sojczynie Borowym.

Według stanu na 31 XII 2006 roku działalność gospodarczą prowadziło 38 zakładów usługowych i produkcyjno - usługowych. Najwięcej jednostek funkcjonuje w branży budowlanej (10), usług leśnych (6) oraz transportowych (5). Działalność produkcyjno - usługowa prowadzona jest w 21 miejscowościach, z tego najwięcej w Rudzie (9), Ciemnoszyjach (4) i Wojewodzinie (3).

Zakłady produkcyjno – usługowe według rodzajów działalności

Lp.	Miejscowość	Ilość zakładów usługowo-produkcyjnych											
		usługi leśne	usługi budowlane	usługi geodezyjne	usługi transportowe	usługi turystyczne	usługi inseminacyjne	wyrób zniczy	usługi tartaczne	mechanika samoch..	stolarstwo	usługi pocztowe	Inne
1.	Białaszewo	1											
2.	Boczki Świdrowo												1
3.	Brzozowa Wólka												1
4.	Ciemnoszyje	1			1		1		1				
5.	Cyprki									1			
6.	Danówek						1						
7.	Dybla		1										
8.	Kapice	1											
9.	Koszarówka		1			1							
10.	Koty Rybno								1				
11.	Łosewo		1										1
12.	Mierucie		1	1									
13.	Okół	1											
14.	Pieniążki									1			
15.	Popowo		1										
16.	Ruda		5									1	3
17.	Sojczynek	1											
18.	Sojczyn Borowy	1			1								
19.	Szymany				1								1
20.	Toczyłowo												1

21.	Wojewodzin				2	1							
	Razem	6	10	1	5	2	1	1	2	1	1	1	6

4.5 Usługi pocztowe

W zakresie usług pocztowych ludność gminy obsługują placówki pocztowe zlokalizowane w Grajewie oraz prywatny zakład usługowy w Rudzie.

4.6 Obiekty sakralne

Na terenie gminy istnieją trzy obiekty kultu religijnego. Z samodzielną parafią kościoł w Białaszewie i kaplica w Sojczyńce Borowym oraz kaplica w Przechodach i Kapicach należące do parafii w Osowcu. Ponadto ludność z gminy korzysta z posług kościelnych z parafii w Grajewie.

Przy istniejących parafiach i kaplicach funkcjonują trzy cmentarze - we wsi Białaszewo, Przechody i Kapice. Pochówki dla ludności z przyległych do miasta wsi odbywają się również na cmentarzu w Grajewie.

5. TURYSTYKA

Turystyka odgrywa małą rolę w rozwoju społeczno – gospodarczym gminy Grajewo, pomimo dysponowania znaczącymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi.

Obszar gminy z racji sąsiedztwa z bardzo atrakcyjnymi obszarami Wielkich Jezior Mazurskich i Pojezierza Suwalsko - Augustowskiego jest przede wszystkim obszarem tranzytowym dla wielkiego ruchu wakacyjno - urlopowego kierującego się z południa i centrum Polski. W rozłożeniu ruchu turystycznego na szlakach drogowych wyróżniają się dwa kierunki: z Warszawy przez Łomżę, Grajewo w stronę Augustowa i Suwałk (droga krajowa nr 61) oraz z Białegostoku w kierunku Ełku i Pojezierza Mazurskiego (droga krajowa nr 65).

Pod względem waloryzacji turystycznej gmina Grajewo należy do obszarów o średnim poziomie wartości turystycznej. Wśród walorów wypoczynkowych najważniejszą rolę odgrywa piękno krajobrazu, który poza niezbyt urozmaiconą rzeźbą terenu tworzy szata roślinna, a wśród niej lasy i łąki oraz wody powierzchniowe zajmujące łącznie około 45 % powierzchni gminy. Walory kulturowe (tradycje kultury ludowej i walory dóbr kultury) prezentują się mniej okazale.

Wśród walorów turystycznych gminy Grajewo wyróżnić należy:

- walory wodne Jeziora Toczyłowskiego stanowiącego miejsce rekreacji i wypoczynku mieszkańców miasta i gminy,
- walory przyrodniczo - krajobrazowe Kotliny Biebrzańskiej i doliny Ełku,
- Biebrzański Park Narodowy o unikalnych w skali europejskiej walorach torfowiskowych i ornitologicznych,
- zabytkową aleję drzew w Wojewodzinie stanowiącą jedyny w gminie pomnik przyrody,
- zwarte kompleksy borów sosnowych należące do Nadleśnictwa Rajgród położone na południe od wsi Ruda oraz na wschód od wsi Białaszewo będące rajem dla grzybiarzy, myśliwych, dla miłośników pieszych wędrówek,

- zabytki architektury sakralnej i świeckiej w Białaszewie, Kurejwie, Dyble, Wojewodzinie i innych miejscowościach,
- pieszy szlak turystyczny Goniądz - Ruda długości 29 km biegnący od Goniądza przez Wólkę Piaseczną, Kapice, Modzelówkę do Rudy,
- pieszy szlak turystyczny Osowiec – Kuligi przebiegający przez Białogrądy, Przechody i Sojczyn Grądowny,
- fragment szlaku pieszego Wizna - Goniądz prowadzący przez las w południowej części gminy drogą wojewódzką nr 668 na odcinku Klimaszewnica – Sośnia gm. Radziłów – Osowiec gm. Goniądz (szlak żółty),
- rowerowy szlak turystyczny Grajewo – Kacprowo – Ruda – Sojczyn Borowy – Kapice – Przechody – Osowiec,
- międzynarodowy szlak R-11 (rowerowy) na odcinku Pieńczykówek gm. Rajgród – Modzelówka - Ruda – Kacprowo – Okół – Łojki – Białaszewo - Klimaszewnica gm. Radziłów,
- wodny szlak turystyczny rzeki Ełk prowadzący na terenie gminy Grajewo przez miejscowości: Toczyłowo, Szymany i dalej Kanałem Rudzkim przez Sojczyn Grądowny, Ciemnoszyje, Białogrądy do Osowca w gm. Goniądz,
- linię kolejową relacji Białystok – Ełk,
- szlaki turystyki samochodowej przebiegające drogami krajowymi Warszawa – Łomża - Augustów oraz Białystok – Grajewo - Ełk,
- ścieżkę przyrodniczą „Brzeziny Kapickie”.

Gmina Grajewo dysponuje skromną bazą turystyczno - wypoczynkową, którą obecnie tworzą gospodarstwa agroturystyczne:

- w Toczyłowie - jedno gospodarstwo o 15 miejscach noclegowych oraz drugie o 4 miejscach oraz z polem namiotowym),
- w Ciemnoszyjach z 6 miejscami noclegowymi,
- w Szymanach - 12 miejsc noclegowych.

Obsługę turystów indywidualnych i zmotoryzowanych w minimalnym zakresie zapewnia sieć handlowa i gastronomiczna zlokalizowana na terenie gminy oraz stacja paliw w Koszarówce. Dla zorganizowanych grup turystycznych opiekę przewodnicką prowadzą dwie firmy z Wojewodzina i Koszarówki.

Podstawowymi mankamentami w rozwoju funkcji turystycznej gminy są następujące elementy:

- brak dostatecznie wykształconej stałej i sezonowej bazy noclegowej o różnym standardzie, przy minimalnym udziale gospodarstw agroturystycznych i ekoturystycznych,
- słabe wyposażenie w zakresie infrastruktury technicznej (zły stan dróg, niedostatecznie rozwinięta sieć wodociągowa, brak kanalizacji sanitarnej),
- niedostatek bazy gastronomicznej i słaba jakość istniejącej sieci handlowej oraz usług motoryzacyjnych,
- brak systemu informacji turystycznej i koordynacji działań promocyjnych,
- brak przygotowanej kadry do obsługi ruchu turystycznego,
- brak systemu zachęt aktywizujących rozwój turystyki,
- zanik tradycji i zwyczajów kultury ludowej i nieliczne zabytki kultury materialnej.

VI. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia mogą być spowodowane klęskami żywiołowymi, do których zaliczamy powódzie, nawałnice burzowe połączone z dużymi opadami i wiatrami, nasilone opady śniegu powodujące nieprzejezdność dróg, susze, pożary lasów, torfowisk i zabudowy, awarie urządzeń infrastruktury technicznej, a także nadzwyczajne zagrożenia środowiska.

Według informacji otrzymanych z Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz Gminnego Komitetu Przeciwpowodziowego w Grajewie, a także wywiadu środowiskowego na terenie gminy nie występują zagrożenia spowodowane wodami powodziowymi Elku i innych mniejszych cieków wodnych. Niewielkie miejscowe podtopienia najniższej położonych terenów dotyczą trwałych użytków zielonych i nie sięgają istniejącej zabudowy w obrębie wsi Toczyłowo, Szymany, Danówek, Koty Rybno, Ruda i Sojczyn Grądowy. Zagrożeniom powodziowym podlegać może jaz zlokalizowany na Elku w Modzelówce.

Na coroczne podtopienia wywołane przez nasilone opady atmosferyczne lub wiosenne wody roztopowe Biebrzy narażone są tereny wsi Białogrądy, w których znajduje się 13 gospodarstw rolnych i zamieszkuje 49 osób. Powierzchnia zalewu użytków rolnych sięga około 90 ha.

Inne wymienione wyżej klęski żywiołowe są nieprzewidywalne i pojawiają się sporadycznie lub rzadko.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej działalność prowadzi 11 jednostek ochotniczej straży pożarnej dysponujących 9 remizami strażackimi. Koszty wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia sprawności bojowej ponosi gmina.

Rozmieszczenie placówek OSP przedstawia poniższa tabela:

L.p.	Miejscowość	Rodzaj bazy	Wyposażenie
1.	Białaszewo	remiza + garaż	samochód „jelcz”, motopompa PO-5
2.	Białogrądy	remiza + garaż	motopompa PO-5
3.	Boczki Świdrowo	remiza + garaż	motopompa PO-5
4.	Ciemnoszyje	remiza + garaż	samochód „star”, motopompa PO-5
5.	Flesze	garaż	motopompa PO-5
6.	Kapice	remiza + garaż	motopompa PO-5
7.	Łojki	garaż	motopompa PO-5
8.	Ruda	remiza + garaż	samochód „nagirus”, motopompa PO-5
9.	Szymany	remiza + garaż	motopompa PO-5
10.	Toczyłowo	remiza + garaż	samochód „mercedes”, motopompa PO-5
11.	Wierzbowo	remiza + garaż	samochód „star”, motopompa PO-5

Przestrzenne usytuowanie placówek straży pożarnej należy uznać za właściwe. Większość wsi położonych jest w odległości mniejszej niż 3 km od najbliższej jednostki. W najgorszej sytuacji są miejscowości w południowo - zachodniej (Godlewo, Modzele, Grozimy) i północno – zachodniej (Kurejewka, Chojnówek, Kurki) części gminy. Nieco gorzej przedstawia się sytuacja z wyposażeniem w sprzęt i środki transportu, gdyż nie wszystkie jednostki po-

siadają samochody strażackie. Woda do celów gaśniczych pochodzi z wodociągów wiejskich, zbiorników lub cieków wodnych.

Nadzwyczajne zagrożenie środowiska (NZŚ) zgodnie z art. 104 ustawy Prawo ochrony środowiska jest zagrożeniem spowodowanym gwałtownym zdarzeniem, nie będącym klęską żywiołową, które może wywołać znaczne zniszczenie środowiska lub pogorszenie jego stanu, stwarzające powszechne niebezpieczeństwo dla ludzi i środowiska. Potencjalnymi źródłami NZŚ na terenie gminy Grajewo są:

- zakład mleczarski „Mlekoop” w Grajewie posiadający instalacje chłodnicze wykorzystujące w procesie produkcji amoniak,
- transport samochodowy i kolejowy przewożący materiały niebezpieczne odbywający się wzdłuż dróg krajowych nr 61 Warszawa – Łomża – Grajewo – Augustów oraz nr 65 Białystok – Grajewo – Ełk oraz linii kolejowej Białystok – Grajewo – Ełk.

Powyższe podmioty mogą być sprawcami zagrożeń o charakterze lokalnym na terenach zabudowanych, w sąsiedztwie wód otwartych, na obszarach ochrony przyrody. Dotyczy to zwłaszcza miejscowości położonych wzdłuż szlaków komunikacyjnych (Popowo, Ruda, Koszarówka i Ciemnoszyje) oraz w sąsiedztwie zakładu mleczarskiego (Elźbiecin, Koszarówka)

VII. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Z przeprowadzonej analizy uwarunkowań przyrodniczych, kulturowych, społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych i innych wyłaniają się potrzeby i możliwości rozwoju gminy Grajewo, które zostały podzielone na dwie grupy: uwarunkowań wspierających i ograniczających rozwój przestrzenny gminy.

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- położenie gminy w obszarze „Zielonych Płuc Polski” stwarzające możliwość ekologicznej promocji gminy,
- dobry stan sanitarny środowiska przy braku większych źródeł zanieczyszczenia wód, powietrza i hałasu,
- dobra dostępność komunikacyjna poprzez układ dróg krajowych nr 61 Warszawa - Łomża - Augustów i 65 Białystok - Ełk – Węgorzewo oraz linię kolejową Białystok – Ełk,
- występowanie zwartych kompleksów gleb III - IV klasy bonitacyjnej gruntów ornych w zachodniej części oraz dużych kompleksów użytków zielonych w części wschodniej, gminy, przydatnych do rozwoju produkcji roślinnej i hodowlanej,
- korzystne warunki naturalne umożliwiające rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki, zwłaszcza we wschodniej części gminy,
- walory turystyczne gminy w oparciu o wody J. Toczyłowo, kompleksy leśne Nadleśnictwa Rajgród oraz tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego,

- wysokie walory przyrodnicze Biebrzańskiego Parku Narodowego umożliwiające rozwój funkcji turystycznej,
- duży stopień lesistości mający znaczący wpływ na walory krajobrazowe, turystyczne i gospodarkę gminy,
- przebieg szlaków turystycznych: rowerowego o znaczeniu międzynarodowym oraz szlaku wodnego rzeki Ełk, szlaków pieszych i samochodowych o znaczeniu regionalnym,
- występowanie złóż kruszywa naturalnego stanowiących podstawę rozwoju produkcji materiałów budowlanych,
- pełne zwodociągowanie terenów wiejskich,
- brak, poza pojedynczymi przypadkami (Białogrądy) zagrożeń powodziowych dla zabudowy wiejskiej.

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- ograniczenia w zagospodarowaniu wynikające z wysokiego reżimu gospodarowania na terenach Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego strefy ochronnej oraz na obszarach Natura 2000,
- brak dostatecznie wykształconej warstwy izolacyjnej w Kotlinie Biebrzańskiej i obowiązek ochrony przed zanieczyszczeniami głównego zbiornika wód podziemnych „Dolina rzeki Biebrza”,
- przebieg dróg krajowych, w tym projektowanej obwodnicy Grajewa oraz linii kolejowej, stwarzających kolizje z ruchem lokalnym,
- niedostateczny stan techniczny nawierzchni części dróg powiatowych i gminnych,
- znaczny udział substancji mieszkaniowej i gospodarczej w złym stanie technicznym, oraz występowanie obiektów dysharmonizujących przestrzeń,
- ograniczenie rozwoju gospodarstw rolnych funkcjonujących na małych i wąskich działkach bez możliwości rozbudowy siedlisk,
- brak na terenie gminy zakładów przetwórstwa rolno – spożywczego oraz usług na rzecz rolnictwa,
- słabo rozwinięta baza turystyczno-wypoczynkowa o zróżnicowanym standardzie usług,
- niekorzystna struktura wiekowo – płciowa ludności wpływająca na jakość zasobów siły roboczej w rolnictwie,
- brak kanalizacji sanitarnej i rozwiązanej gospodarki ściekowej na terenie gminy ogranicza rozwój funkcji osadniczej i turystycznej oraz pogarsza stan sanitarny środowiska przyrodniczego,
- brak sieci gazowej wysokiego ciśnienia w północno - zachodniej części województwa ogranicza możliwość zaopatrzenia gminy w gaz przewodowy.

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych utrudniające rozwój funkcji rolniczej, turystycznej i ekologicznej gminy,
- zagrożenie hałasem komunikacyjnym terenów zabudowy mieszkaniowej położonych wzdłuż dróg krajowych spowodowanym w głównej mierze ruchem tranzytowym.

VIII. STAN PRAWNY GRUNTÓW

Z analizy struktury użytkowania gruntów gminy Grajewo wynika, że na ogólną powierzchnię 30 813 ha:

- 18.896 ha (61,3 %) stanowią użytki rolne, w tym:
 - 9 415 ha grunty orne,
 - 36 ha sady,
 - 5 789 ha łąki trwałe,
 - 2 977 ha pastwiska trwałe,
 - 392 ha grunty rolne zabudowane,
 - 3 ha grunty pod stawami,
 - 284 ha grunty pod stawami,
- 10.184 ha (33,05 %) stanowią grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzaczone, w tym:
 - 9 783 ha lasy,
 - 401 ha grunty zadrzewione i zakrzaczone,
- 817 ha (2,66 %) grunty zabudowane i zurbanizowane, w tym:
 - 11 ha tereny mieszkaniowe,
 - 17 ha inne tereny zabudowane,
 - 2 ha zurbanizowane tereny niezabudowane,
 - 5 ha tereny rekreacyjne i wypoczynkowe,
 - 665 ha drogi,
 - 77 ha tereny kolejowe,
 - 6 ha inne tereny komunikacyjne,
 - 23 ha użytki kopalne,
- 198 ha (0,64 %) grunty pod wodami,
 - 166 ha grunty pod wodami płynącymi,
 - 32 ha grunty pod wodami stojącymi,
- 724 ha (2,34 %) nieużytki,
- 4 ha (0,01 %) tereny różne.

Grunty prywatne należące do osób fizycznych zajmują 22.354 ha, co stanowi 72,7 % powierzchni gminy.

Grunty Skarbu Państwa na terenie gminy Grajewo zajmują ogółem 7 643 ha (24,8 %), w tym: 266 ha znajdują się w dyspozycji Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, 6180 ha to grunty będące w zarządzie Administracji Lasów Państwowych, 1046 ha znajduje się

w trwałym zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych, zaś 148 ha stanowią pozostałe grunty Skarbu Państwa.

Grunty gmin i związków międzygminnych zajmują 577 ha (1,9 %), w tym 2 ha przekazane w wieczyste użytkowanie.

- Grunty spółdzielni - 5 ha (0,02 %),
- Grunty kościołów i związków wyznaniowych - 35 ha (0,11 %),
- Wspólnoty gruntowe - 42 ha (0,14 %),
- Grunty powiatów – 142 ha (0,46 ha),
- Grunty województw – 12 ha (0,04 h),
- Pozostałe grunty osób prawnych - 11 ha (0,03 %).

IX. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

1. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE ZABYTKÓW

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru Podlaskiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku oraz Gminnej Ewidencji Zabytków w Grajewie

Nr ewid.	Miejscowość	Obiekt	Charakterystyka	Stan techniczny	Własność
1	Białaszewo	dzwonnica w zespole kościelnym	drewniana z pocz. XX w.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
2	Białaszewo	ogrodzenie w zespole kościelnym	murowane z 4 ćw. XX w.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
3	Białaszewo	plebania w zespole kościelnym	murowana z l. 20 XX w.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
4	Białaszewo	wikarówka w zespole kościelnym	murowana z 4 ćw. XX w.	zaniedbany	Parafia Rzymskokatolicka
5	Białaszewo	kapliczka	murowana z 1932 r.	b. dobry	Powiat Grajewski
6	Białaszewo	pozostałości zespołu dworskiego - kamień	1863 r.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
7	Białaszewo	pozostałości zespołu dworskiego – pozostałości aleijazdowej	bruk	dobry	Powiat Grajewski
8 A-368	Białaszewo	cmentarz rzymskokatolicki	-	b. dobry	Parafia Rzymskokatolicka
9	Białaszewo	ogrodzenie z bramą cmentarza	murowane z k. XX w.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
10	Białaszewo	kwatery na cmentarzu	z kamienia z I wojny światowej	zaniedbany	Parafia Rzymskokatolicka
11	Boczki	pozostałości zespołu dworskiego - obora	z cegły z l. 20 XX w.	zaniedbany	Rolnicza Spółdz. Prod. w Boczkach
12	Boczki	pozostałości zespołu dworskiego - chlewnia	z cegły z XIX/XX w.	zaniedbany	Rolnicza Spółdz. Prod. w Boczkach
13	Boczki	pozostałości zespołu dworskiego - kapliczka	z cegły pocz. XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
14	Boczki	dom nr 36	z cegły z k. XX w.	b. zły	prywatna

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo
UWARUNKOWANIA

15	Ciemnoszyje	zespół betonowych schronów bojowych -	z betonu z lat 1940-1944	dobry	-
16	Ciemnoszyje	cmentarz wojenny	z I wojny światowej	zły	Nadleśnictwo Rajgród
17	Dyblą	zespół dworski - dwór	murowany z k. XX w.	b. dobry	Nadleśnictwo Rajgród
18	Dyblą	zespół dworski - czworak	murowany z XIX/XX	dobry	prywatna
19	Dyblą	zespół dworski - spichlerz	murowany z k. XX w.	dobry	Nadleśnictwo Rajgród
20	Dyblą	zespół dworski – pozostałości kamiennego ogrodzenia części gospodarczej	z kamienia z k. XIX w.	b. dobry	Nadleśnictwo Rajgród
21	Dyblą	zespół dworski - kapliczka	murowana z 1843 r.	dobry	prywatna
22	Dyblą	zespół dworski – aleja dojazdowa i pozostałości kompozycji zieleni		dobry	Gmina Grajewo
23	Dyblą	dom nr 10	murowany z pocz. XX w.	dobry	prywatna
24	Grozimy	dom nr 7	drewniany z 1920 r.	wymaga remontu	prywatna
25	Kapice	cmentarz wojenny – mogiła zbiorowa	pręty stalowe, cokół betonowy, z II wojny światowej	b. dobry	Parafia Rzymskokatolicka
26 A-175	Kurejwa	zespół dworski - dwór	murowany z k. XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
27	Kurejwa	zespół dworski – budynek gospodarczy	murowany z pocz. XX w.	dobry	Gmina Grajewo
28	Kurejwa	zespół dworski – kapliczka	murowany z 1926 r.	dobry	prywatna
29	Kurejwa	zespół dworsko - park	z XIX w.	dobry	Gmina Grajewo
30	Kurki	strażnica graniczna	murowana z l. 20 XX w.	dobry	Gmina Grajewo, w części prywatna
31 A-512	Lipińskie	cmentarz wojenny z I wojny światowej	słupki z kamienia polnego, drewniane sztachety	b. dobry	Gmina Grajewo
32	Łojki	dwór	drewniany l.20 XX w.	zaniedbany	prywatna
33	Łosewo	zespół betonowych schronów bojowych	z lat 1940-1944	zaniedbany	prywatna
34	Mareckie	dom nr 11	k. XX w.	wymaga remontu	prywatna
35	Popowo	szkoła	drewniana z lat 20-30 XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
36	Przechody	cmentarz wojenny z II wojny światowej - mogiła	pręty stalowe, cokół betonowy	b. dobry	Parafia Rzymskokatolicka
37	Ruda	szkoła	l. 20 XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
38 A-511	Ruda	cmentarz wojenny z I wojny światowej	sztachety drewniane	b. dobry	Gmina Grajewo
39	Sojczyn Borowy	kaplica	drewniana z l. 20 XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
40	Sojczynek	cmentarz wojenny z I wojny światowej	ogrodzenie drewniane, płyta pamiątkowa z kamienia z l. 20 XX w.	b. dobry	Biebrzański Park Narodowy
41	Szymany	dom nr 24	drewniany z 1926 r.	dobry	prywatna
42	Szymany	dom nr 26	drewniany z 1926 r.	dobry	prywatna
43	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - czworak	murowany z 1890 r.	dobry	prywatna
44	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - cieleśnik	murowany z 1890r.	zaniedbany	prywatna
45	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - stodoła	murowany z 1890	dobry	prywatna

46	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - spichlerz	murowany z 1891 r.	zaniedbany	prywatna
47.	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego – spichlerz II	murowany z 1891 r.	dobry	prywatna
48	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego – aleja dojazdowa		dobry	Zarząd Dróg Powiatowych

Wykaz stanowisk archeologicznych objętych ochroną konserwatorską

L.p.	Nazwa miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Chronologia
Obszar 26 - 80				
1.	Toczyłowo	2	ślady osadnicze, osady	epoka kamienia, okres nowożytny
2.	Toczyłowo	3	obozowisko,	epoka kamienia
3.	Toczyłowo	4	ślady osadnicze	epoka kamienia
4.	Toczyłowo	8	obozowiska, osady, ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
5.	Toczyłowo	10	obozowisko, osady	epoka kamienia, okres nowożytny
6.	Toczyłowo	32	ślad osadniczy	epoka kamienia
7.	Toczyłowo	34	ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
8.	Toczyłowo	36	osada, ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
9.	Toczyłowo	37	obozowiska, osady, ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
10.	Toczyłowo	38	obozowisko, osada, ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
11.	Toczyłowo	39	obozowisko, ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
12.	Toczyłowo	40	ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
13.	Toczyłowo	41	obozowisko,	epoka kamienia, okres nowożytny
14.	Toczyłowo	43	ślady osadnicze, osady	epoka kamienia, okres nowożytny
15.	Szymany Dąbrówka	31	ślady osadnicze, osada	epoka kamienia, epoka żelaza
16.	Szymany Dąbrówka	32	ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
17.	Szymany Dąbrówka	35	ślady osadnicze	epoka kamienia
18.	Szymany Dąbrówka	38	ślady osadnicze	epoka kamienia
19.	Szymany	41	ślady osadnicze	epoka kamienia, epoka brązu
20.	Szymany	42	obozowisko	epoka kamienia
21.	Szymany	43	obozowisko	epoka kamienia
Obszar 28 29				
1.	Dyblą	7	ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
2.	Dyblą	8	osada, ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
3.	Dyblą	9	osady	średniowiecze
4.	Mareckie	12	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich
5.	Dyblą	13	ślady osadnictwa	epoka kamienia
Obszar 28 - 80				
1.	Mareckie	2	osada	epoka kamienia
2.	Łosewo	3	osada, ślad osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
3.	Łosewo	4	osada, ślad osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
4.	Dyblą	7	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
5.	Ruda	9	osady	średniowiecze
6.	Mareckie	12	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność

7.	Okół	14	osada, ślad osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
8.	Wojewodzin	15	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
9.	Łękowo	17	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
10.	Łękowo	18	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
11.	Kacprowo	21	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
12.	Kacprowo	22	ślady osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
13.	Ruda	23	ślad osadnictwa	epoka kamienia
14.	Ruda	24	ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
Obszar 28 - 81				
1.	Kapice Zaszyjek	1	ślady osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
2.	Sojczyn Grądowy	2	ślady osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
Obszar 28 - 82				
1.	Kapice - Osowa Góra	1	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
2.	Kapice – Góra Kapliczka	3	osada	średniowiecze
3.	Kapice – Góra Orłowa	5	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
Obszar 29 - 79				
1.	Godlewo	5	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
2.	Godlewo	6	osada, ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
3.	Godlewo	7	osada, ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
4.	Godlewo	8	ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
Obszar 29 - 80				
1.	Białaszewo	1	osada	średniowiecze
2.	Siennickie	4	osada, ślad osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
3.	Lipińskie	6	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
4.	Grozimy	9	obozowisko	epoka kamienia
5.	Grozimy	10	ślady osadnictwa	epoka kamienia
6.	Modzele	11	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
7.	Modzele	12	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
Obszar 29 - 81				
1.	Przechody	1	ślad osadnictwa	epoka kamienia
Obszar 30 - 80				
1.	Białaszewo	7	ślad osadnictwa	epoka kamienia
2.	Zaborowo	2	osada, ślad osadnictwa	średniowiecze, nowożytność
Obszar 30 - 81				
1.	Białogrądy	3	ślad osadnictwa	epoka kamienia
2.	Białogrądy	4	ślad osadnictwa	epoka kamienia

2. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE PRZYRODY

2.1 Biebrzański Park Narodowy

Biebrzański Park Narodowy powstał na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1993 roku (Dz. U. Nr 86, poz. 399 z dnia 17 września 1993 roku). Park stanowi jedyny w tej części kontynentu naturalny obszar bagienny. Tak duży i unikatowy naturalny kompleks torfowisk położony nad malowniczo meandrującą rzeką posiada nadzwyczajne walory krajobra-

zowe, stanowi ostoję wielu rzadkich gatunków fauny i flory.

W granicach gminy Grajewo występuje tylko niewielki fragment Biebrzańskiego Parku Narodowego o powierzchni 926 ha, obejmujący grunty wsi Kapice oraz na południu lasy Nadleśnictwa Rajgród w okolicach wsi Sojczynek. Granica Parku w obrębie gminy Grajewo przebiega małym odcinkiem środkowego biegu rzeki Ełk w okolicach ujścia do niej Jegrzni, następnie wzdłuż Kanału Łęg, wschodnią granicą gminy w pobliżu wsi Kapice, poczym wkracza na teren gminy Goniądz i ponownie pojawia się w okolicach wsi Białogrądy, gdzie przebiega na małym odcinku szosą Grajewo-Białystok, skręca w lewo w szosę Osowiec-Radziłów i kolejno skręca w lewo w drogę leśną prowadząca do łąk położonych nad Biebrzą.

Wokół Parku utworzono strefę ochronną zwaną otuliną, w skład której z gminy Grajewo weszły grunty wsi: Sojczynek Nowa Wieś, Białaszewo, Wólka Brzozowa, Ciemnoszyje, Białogrądy, Przechody, Kolonia Przechody, Kapice, Sojczyn Grądowy i Sojczyn Borowy, Modzelówka o łącznej powierzchni 13 255 ha. Granica otuliny biegnie drogą Klimaszewnica (gm. Radziłów) - Białaszewo - Wólka Brzozowa - Ciemnoszyje, a następnie Kanałem Rudzkim w kierunku rzeki Ełk i dalej wzdłuż Kanału Kuwasy.

Zasady gospodarowania w Parku i jego otulinie określone są w rozporządzeniu Rady Ministrów oraz w projekcie planu ochrony parku i są wiążące dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo.

2.2 Obszar Natura 2000

Na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z 5 września 2007 roku (Dz. U. Nr 179, poz. 1274) na terenie gminy funkcjonuje obszar specjalnej ochrony ptaków Ostoja Biebrzańska PLB 200006, obejmujący swoim zasięgiem teren Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny oraz sąsiadujących kompleksów leśnych i ekosystemów łąkowych.

Granica obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 na terenie gminy Grajewo przebiega drogą powiatową nr 1809B począwszy od drogi wojewódzkiej nr 668 przez Białaszewo i drogą powiatową nr 1810B przez Pieniążki, następnie drogą gminną nr 3323B na odcinku Podlasek – Łojki, dalej drogą powiatową nr 1810B poprzez Okół i Kacprowo, drogami gminnymi nr 3311B i nr 3319B przez Rudę do rzeki Ełk. Łączna powierzchnia obszarów Natura 2000 wynosi 14 847,4 ha, czyli 48,2 % ogólnej powierzchni gminy.

Występuje tu co najmniej 36 gatunków ptaków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 23 gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi. Gniazduje tutaj około 170 gatunków ptaków. Jest to niezwykle ważna ostoja wielu gatunków ptaków, zwłaszcza wodno-błotnych i drapieżnych, które osiągają tu rekordowe liczebności. W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 15% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: czapla biała, dubelt, kulik wielki, orlik grubodzioby, orzełek włochaty, podróżniczek, sowa błotna i wodniczka.

Obszar zasiedla powyżej 2% lęgowej populacji krajowej następujących gatunków: gęgawa, bąk, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, gadożer, bocian czarny, cietrzew, dzięcioł biało-grzbiety, kropiatka, krwawodziób, łabędź krzykliwy, orlik krzykliwy, puchacz, żuraw, wodnik, zielonka i rycyk. Obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następują-

cych gatunków ptaków: batalion, bączek, bocian biały, derkacz, rybitwa czarna, trzmielojad i biegus zmienny. W stosunkowo wysokich ilościach występują: kania czarna, rybitwa białoczelna, rybitwa białowąsa. W okresie wędrówek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego bataliona. Zimą występuje ponad 50 bielików, co stanowi ponad 2% populacji szlaku wędrówkowego gatunku.

Dolina Biebrzy charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem siedlisk. Spośród 15 typów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, występujących na tym obszarze, największy udział powierzchniowy mają szczególnie cenne torfowiska przejściowe i trzęsawiska, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe oraz bory i lasy bagienne. Najbardziej naturalnymi zbiorowiskami roślinnymi doliny Biebrzy są zbiorowiska leśne (bory bagienne, bór bagienny mechowiskowy, olsy), a także mszary i niektóre zbiorowiska szuwarowe. Naturalność doliny wyraża się też w dobrze wykształconej (zwłaszcza w Basenie Południowym) poprzecznej i podłużnej strefowości ekologicznej. Występuje tu 6 gatunków roślin z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, między innymi najbogatsza w Polsce populacja obuwika pospolitego.

W dolinie Biebrzy występuje 5 gatunków ssaków z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym jeden z rzadkich i szczególnie zagrożonych w Polsce gatunków nietoperzy - nocek łydkowłosy. Dolina Biebrzy jest również bardzo ważną w skali kraju ostoją bobra i wydry. Sama rzeka ma bogatą ichtiofaunę z różanką i minogiem ukraińskim. Należy ponadto podkreślić obecność bogatej populacji zagrożonego gatunku motyla - przeplatki maturna. Jest to jeden z najważniejszych obszarów dla ochrony tego gatunku w Polsce. Łącznie odnotowano tu 21 gatunków roślin i zwierząt z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej.

2.3 Pomnik przyrody

Na terenie gminy znajduje się jeden twór przyrody wpisany pod nr 45 do rejestru pomników przyrody byłego województwa łomżyńskiego. Jest to aleja o długości 1030 m stanowiąca pozostałość XIX wiecznego założenia dworsko – parkowego o dużych walorach przyrodniczych, estetycznych i widokowych, położona przy drodze powiatowej Wojewodzin – Wierzbowo. Zabytkowa aleja składa się z 200 sztuk drzew, w tym 24 dębów szypułkowych, 2 grochodrzewów, 36 klonów jawor, 30 kasztanowców zwyczajnych, 10 klonów zwyczajnych, 4 jesionów wyniosłych i 54 lip drobnolistnych. Drzewa osiągają obwód 0,8 - 3,6 m i wysokość 15 - 19 m.

2.4 Ochrona gatunkowa zwierząt

Zgodnie z rozporządzeniem Nr 18/96 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 9 kwietnia 1996 roku ochronie podlegają miejsca gniazdowania orlika krzykliwego i bociana czarnego na obszarze (103 ha) drzewostanów sosnowych w Nadleśnictwie Rajgród.

3. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE WÓD

Zgodnie z ustawą z dnia 18 lipca 2001 roku prawo wodne – tekst jednolity z 2005 roku Dz. U. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm. wokół ujęć wody na cele publiczne istnieje obowiązek ustano-

wienia stref ochronnych, które podlegają zakazom i ograniczeniom w zakresie użytkowania i korzystania z wody. Strefa obejmuje ujęcie wody, źródło wody oraz grunty do nich przyległe. Strefę ochronną dzieli się na bezpośrednią i pośrednią (wewnętrzną i zewnętrzną).

Wszystkie studnie zlokalizowane na terenie gminy posiadają strefy ochrony bezpośredniej o szerokości 10 m od zarysu urządzeń oraz są ogrodzone siatką. Na terenie stref ochrony bezpośredniej zabronione jest użytkowanie gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęć wody oraz należy zapewnić:

- odprowadzenie wód opadowych w taki sposób, aby nie przedostawały się do urządzeń służących do poboru wody,
- zagospodarowanie terenów zielenią,
- szczelne odprowadzanie poza granice stref ścieków z urządzeń sanitarnych,
- ograniczenie do niezbędnych potrzeb przebywania osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.

Wyznaczoną strefę ochrony pośredniej o promieniu 144 - 367 m posiada ujęcie wody w Wojewodzinie. W strefie istnieje możliwość użytkowania rolniczego z wyeliminowaniem działalności mogącej pogorszyć stan sanitarny wód, a w tym:

- wprowadzania ścieków do wód powierzchniowych i podziemnych,
- rolniczego wykorzystania ścieków,
- stosowania środków ochrony roślin,
- lokalizacji zbiorników lub magazynowania substancji ropopochodnych.

4. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH

Zgodnie z ustawą z dnia 5 lutego 1995 roku ochrona gruntów rolnych polega na:

- ograniczaniu przeznaczania ich na cele nierolnicze i nieleśne,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji oraz szkodom w produkcji rolniczej powstającym wskutek działalności nierolniczej,
- rekultywacji i zagospodarowania gruntów na cele rolnicze,
- zachowaniu torfowisk, oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych.

Na cele nierolnicze i nieleśne można przeznaczać przede wszystkim nieużytki, a w razie ich braku inne grunty o najniższej przydatności rolniczej (klasy VI, V, IV pochodzenia mineralnego). Gleby mineralne I - III oraz wszystkie gleby organiczne należy chronić przed zmianą użytkowania.

W gminie Grajewo gleby chronione w zwartych i większych kompleksach występują przede wszystkim w obrębie wsi: Boczki Świdrowo, Chojnówek, Flesze, Konopki, Kurejwa, Kurejewka, Mierucie, Uścianki, Wojewodzin oraz w dolinach rzecznych w granicach zmeliorowanych użytków zielonych.

Ochrona gruntów leśnych polega na:

- ograniczaniu przeznaczania ich na cele nieleśne i nierolnicze,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji oraz szkodom w drzewostanach i produkcji leśnej, powstającym wskutek działalności nieleśnej,

- poprawianiu ich wartości użytkowej oraz zapobieganiu obniżania ich produktywności.

5. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O LASACH

Na terenie gminy lasy zajmują około 30 % powierzchni, z czego część stanowi kategorię lasów ochronnych pełniących szczególną rolę w kształtowaniu środowiska przyrodniczego. Spośród lasów ochronnych występują dwa ich rodzaje: lasy stanowiące ostoje zwierząt oraz lasy wodochronne.

Lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej zajmują powierzchnię 103 ha. Są to drzewostany sosnowe w różnym wieku rosnące na siedliskach borowych. Ochronie podlegają miejsca gniazdowania orlika krzykliwego i bociana czarnego wyznaczone zgodnie z rozporządzeniem Nr 18/96 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 9 kwietnia 1996 roku.

Lasy wodochronne obejmujące siedliska wilgotne z drzewostanem brzoźowo - olszowym oraz sosnowo - świerkowym w różnych klasach wieku dotyczą 1004 ha położonych wzdłuż rzek i wokół zbiorników wodnych między innymi w okolicach Sojczyzna Borowego, Sojczyzna Grądowego, Kapic i Białogradów.

Lasy stanowiące ostoje zwierząt oraz wodochronne występują na powierzchni 302 ha. Są to drzewostany olszowe i brzoźowe różnych klas wieku rosnące na siedliskach wilgotnych. Lasy te występują w pobliżu Kacprowa, Rudy, Białaszewa i Sojczyńka.

6. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE SANITARNEJ CMENTARZY

Na terenie gminy zlokalizowane są 3 cmentarze rzymsko – katolickie w Białaszewie o powierzchni 2 ha z planowanym powiększeniem do 2,6 ha, Kapicach o pow. 1,6 ha oraz Przechodach o pow. 1,1 ha.

Wokół cmentarzy obowiązuje strefa ochronna wynikająca z Rozporządzenia Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 25 sierpnia 1959 roku w sprawie określenia, jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze (Dz. U. Nr 52 z dnia 16 września 1959 roku, poz. 315).

Pas terenu izolujący cmentarz od zabudowań mieszkalnych, zakładów produkujących żywność, od ujęć wody, źródeł i strumieni służących do czerpania wody do picia powinien wynosić minimum 150 m. Jeśli strefa wokół cmentarza posiada sieć wodociągową i wszystkie obiekty korzystają z wodociągu pas terenu można zmniejszyć do 50 m. Odległość cmentarzy od powierzchniowych ujęć wody w formie otwartych zbiorników wodnych nie może być mniejsza od 500 m. Wszystkie obiekty spełniają powyższe warunki lokalizacyjne.

X. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Na terenie gminy Grajewo nie występują obszary naturalnych zagrożeń geologicznych, do których zalicza się obszary sejsmologiczne związane z trzęsieniami ziemi, zjawiska wulkaniczne, tereny tapnięć spowodowanych robotami górniczymi.

XI. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

1. UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN

1.1 Kruszywo naturalne

W granicach gminy znajduje się kilkanaście udokumentowanych w kategorii B i C₂ złóż kruszywa naturalnego. Są to:

Złoże Kosówka - Toczyłowo położone jest w północnej części gminy na granicy z gminą Rajgród. Występuje w obrębie 4 pól: A, B, C, D i osiąga miąższość 2,4 - 12,3 m. Surowiec przydatny jest do produkcji mieszanek piaskowo - żwirowych oraz piasku niepełukanego do betonów. Częściowo jest zawodnione. Zasoby bilansowe w kat. C₂ wynoszą 19 262 tys. ton.

Złoże Szymany o zasobach bilansowych w kat. C₂ 24 882 tys. ton położone jest na południe od złoża Kosówka - Toczyłowo i występuje w 8 blokach. Pokład kruszywa grubego osiąga miąższość 2,5 - 12,3 m. Złoże częściowo jest zawodnione. Surowiec przydatny do produkcji mieszanek piaskowo - żwirowych, żwirowo - piaskowych oraz piasku niepełukanego do betonów.

Złoże Elźbiecin leży na południe od Grajewa. Złoże stanowią piaski ze żwirem przydatne do produkcji betonu zwykłego oraz piaski przydatne do zapraw budowlanych. Złoże zalega w 2 poziomach i jest suche. Zasoby bilansowe wynoszą 369 tys. ton.

Złoże Łosewo o udokumentowanych w kategorii C₁ zasobach w ilości 1 314, 7 tys. ton. Miąższość kruszywa naturalnego wynosi 1,0 – 7,20 m, a powierzchni terenu górniczego 10,5 ha. Złoże jest obecnie eksploatowane

Złoże Kurejewka - Kurejwa zalega w północno - zachodniej części gminy w formie sandru na przedpolu lądolodu fazy leszczyńskiej. Soczewy kruszywa osiągają miąższość 1,5 - 11,0 m. Surowiec nadaje się do produkcji żwirów jedno- i wielofrakcyjnych, piasków klasyfikowanych oraz mieszanek drobnych i grubych. Zasoby bilansowe kształtują się na poziomie 2 067 tys. ton

Złoże Popowo o zasobach szacunkowych 109 tys. ton położone jest w sąsiedztwie wsi Popowo po zachodniej stronie drogi krajowej Warszawa – Łomża – Augustów zostało udokumentowane w kategorii C₁. Złoże obejmuje dwa pola: I na działce nr 43 oraz II na działce nr 55. Średnia miąższość złoża wynosi 3,7 m. Surowiec przydatny jest do robót drogowych.

Złoże Danówek I położone w północno – wschodniej części gminy o udokumentowanych w kategorii C₁ zasobach kruszywa naturalnego w ilości 181,1 tys. ton. Złoże posiada miąższość od 5,1 m do 13,7 m, a surowiec jest przydatny w drogownictwie i budownictwie.

Złoże „Wierzbowo” o powierzchni 2,6 ha, położone na północny–wschód od zabudowy wsi Wierzbowo (dz. nr 749/1 i cz. dz. nr 379 w obrębie Wierzbowo) o udokumentowanych w kategorii C₁ zasobach kruszywa naturalnego w ilości 420 tys. ton. Miąższość serii złożowej waha się od 4,5 m do 7,5 m. Kopalina znajdzie zastosowanie w drogownictwie i budownictwie.

Złoże „Wojewodzin” o powierzchni 1,46 ha, leży na wschód od kolonijnej zabudowy wsi Wojewodzin (dz. nr 218 w obrębie Wojewodzin), w sąsiedztwie złóż „Elźbiecin”. Miąższość serii złożowej waha się od 9,0 m do 17,7 m, a zasoby geologiczne w kategorii C₁ wynoszą 236.550 ton. (Decyzja Starosty Grajewskiego, znak WR.6528.2.2016 z dnia 23.06.2016 r.)

1.2 Torfy i gytia

Na obszarze gminy przeprowadzono wstępnie rozpoznano złoża torfu celem wykorzystania kopaliny jako opału oraz na potrzeby rolnictwa. Większe złoża znajdują się w kilkunastu rejonach, a ich zasoby wynoszą od 100 tys. m³ do ponad 137 700 tys. m³.

Jako kopalina towarzysząca w spągu torfów zalega gytia wapienna o zasobach szacowanych na 579 tys. m³. Złoża torfu i gytii leżą w strefie ochronnej Biebrzańskiego Parku Narodowego.

1.3 Obszary perspektywiczne występowania kruszywa naturalnego

Obszary perspektywicznego występowania kruszywa naturalnego rozpoznano w okolicach Grajewa oraz wsi: Kurejwa, Koszarówka, Kacprowo, Dybła, Mareckie, Łosewo, Grozimy i Łojki.

Złożem o znaczeniu przemysłowym może być obszar sandru występujący na południe od Grajewa. W podłożu zalega zawadnione kruszywo o miąższości 2,1-5,6 m przydatne do produkcji żwirów jedno- i wielofrakcyjnych oraz piasków klasyfikowanych, jak również do produkcji mieszanek. Pozostałe rejonu mogą mieć znaczenie lokalne. Są to złoża:

- Flesze (Kurejwa) - kruszywo grube,
- Koszarówka I (obszar zabudowany) - piaski i piaski ze żwirem,
- Koszarówka II - piaski ze żwirem i żwiry,
- Kacprowo - piaski i żwiry z piaskiem,
- Sojczyn Borowy - piaski ze żwirem i piaski.

Wszystkie złoża leżą poza obszarami chronionymi. Wytypowano także 14 rejonów perspektywicznych występowania kruszywa naturalnego. Do wykorzystania gospodarczego nadają się jedynie złoża położone poza terenami chronionymi. Brak jest przesłanek wskazujących na możliwość udokumentowania złóż surowców ilastych ceramicznych oraz piasków kwarcowych.

2. ZASOBY WODNE

Z budowy geologicznej wynika, że w podłożu występują trzy warstwy wodonośne: czwartorzędowe, trzeciorzędowe i kredowe. Najlepiej rozpoznane jest piętro czwartorzędowe, z którego korzystają wszystkie ujęcia głębinowe.

Pierwszą warstwę wodonośną stanowią piaski i żwiry wodnolodowcowe zalegające na głębokości 5-30 m w części sandrowej i wysoczyznowej. Z warstwą tą związane jest występowanie wody o zwierciadle swobodnym i ciągłym. Korzystają z niej indywidualni użytkownicy pozbawieni z możliwości korzystania z wodociągu wiejskiego. Z uwagi na brak warstwy izolacyjnej wody pierwszego poziomu narażone są na zanieczyszczenia bakteriologiczne i chemiczne.

Dwie inne warstwy wodonośne tworzą piaski i żwiry występujące pomiędzy glinami zwałowymi. Wody utrzymujące się w przewarstwieniach międzyglinowych zalegają na głębokościach około 39 - 42 m p.p.t. (Białaszewo) i 97 - 102 m p.p.t. (Wojewodzin).

Woda pochodząca ze studni głębinowych zawiera ponadnormatywne związki żelaza oraz manganu i w związku z tym wymaga uzdatnienia. Pod względem bakteriologicznym nie budzi natomiast wątpliwości. Wydajność poszczególnych studni waha się od 4,5 m³/godz. do 72,0 m³/godz.

Zbiorcze zaopatrzenie ludności w wodę pitną oparte jest na ujęciach w Białaszewie o wydajności obu studni średnio 200 m³ na dobę oraz w Wojewodzinie o wydajności 61 m³/h. Część ludności gminy pozbawiona jest możliwości korzystania z wodociągów wiejskich i zaopatruje się w wodę ze studni kopanych ujmujących wody gruntowe z pierwszego poziomu wodonośnego. Poziom ten utrzymuje się głównie na głębokości kilku metrów. Wody gruntowe podlegają łatwej infiltracji różnego rodzaju zanieczyszczeń bytowych i gospodarczych.

Pod względem hydrogeologicznym gmina Grajewo znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 217 „Pradolina rzeki Biebrza”. Powierzchnia zbiornika rozciągającego się wzdłuż zlewni Biebrzy, Wissy, Ełku i dolnej Jegrzni oraz Kanału Augustowskiego wynosi około 1 295 km². Zbiornik utworzył się w obrębie wachlarzowato usypanego stożka sandrowego na przedpolu lodowca. Kształt i miąższość zasypu jest nieregularna i waha się od kilku do kilkudziesięciu metrów. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne zbiornika kształtują się w wielkości około 200 tys. m³/dobę, przy średniej 50 m głębokości ujęć. Na przeważającej części obszaru brak jest dostatecznie wykształconej warstwy izolacyjnej z uwagi na zaleganie w podłożu osadów torfowych i piaszczystych charakteryzujących się dużą infiltracją. Z tego względu zbiornik narażony jest na zanieczyszczenie wód podziemnych i wymaga szczególnej ochrony, zwłaszcza w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

Retencjonowanie wody w rzekach i zbiornikach pozwala na racjonalne ich wykorzystanie, gromadzenie w stanach zagrożenia powodzią oraz dostarczanie jej w okresach suszy. Obecnie na terenie gminy znajduje się kilka zbiorników wodnych spełniających rolę gospodarczą i przeciwpożarową. Są to wspomniane wcześniej stawy wodne w Wierzbowie, Kurejwie, Fleszach Różańskich, Popowie i innych miejscowościach gminy.

Program budowy zbiorników retencyjnych obejmuje jedynie renowację i powiększenie powierzchni zalewów oraz pojemności istniejących zbiorników w:

- Wierzbowie do 1,25 ha i około 19 tys. m³
- Kurejwie do 1,2 ha i 18 tys. m³
- Popowie do 0,2 ha i 3 tys. m³.

W zakresie dalszych melioracji szczegółowych pomimo wielu krytycznych uwag zakłada się budowę nowych urządzeń odwadniająco - nawadniających uwzględniających wysokie wymagania ochrony środowiska naturalnego, w tym wyłączenie z melioracji gleb marginalnych, enklaw gruntów z drzewostanem lub o zwartym zadrzewieniu, pozostawieniu istniejących „oczek wodnych”. Zakres prac melioracyjnych ograniczony będzie do konserwacji i odtwarzaniu zdekapitalizowanych urządzeń oraz objęcia nowych terenów o słabym poroście roślin.

Na poprawę bilansu wodnego można również oddziaływać poprzez stosowanie zabiegów agrotechnicznych i agromelioracyjnych, na które składają się między innymi: wprowadzanie zalesień, stosowanie odpowiedniego układu pól ornych i użytków zielonych, wykonywanie zabiegów przeciwoerozyjnych itp.

XII. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

W rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku Prawo geologiczne i górnicze (tekst jednolity) teren górniczy jest przestrzenią objętą przewidywanymi wpływami robót górniczych zakładu górniczego. Inaczej mówiąc teren górniczy obejmuje obszar górniczy podlegający bezpośredniej eksploatacji oraz obszar podlegający oddziaływaniu kopalni na zewnątrz. Teren górniczy wyznaczany jest na podstawie sporządzonej dokumentacji geologicznej i zatwierdzany decyzją administracyjnej zwanej koncesją. Tereny górnicze uwzględnia się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

W granicach gminy Grajewo aktualnie wyznaczono tereny górnicze dla następujących złóż kruszywa naturalnego:

Złoże „Łosewo” - teren górniczy o powierzchni 10,5 ha, który obejmuje obszar górniczy o powierzchni 8,0 oraz filary ochronne o szerokości od 6 do 10 m od występujących w sąsiedztwie kopalni użytków rolnych i leśnych oraz dróg gminnych. W skład terenu górniczego wchodzi grunty orne w klasach V i VI.

Złoże „Danówek I” – teren górniczy wyznaczony granicami własności nieruchomości o powierzchni 1,11 ha. Wzdłuż granicy obszaru górniczego przebiega 6,0 m pas ochronny od użytków rolnych, na którym przewidziano składowanie nadkładu.

Złoże Elźbiecin – teren górniczy o powierzchni 7, 9 ha, w tym obszar górniczy 5,6 ha mieszczący się w granicach własności przedsiębiorcy i dzierzawionego gruntu, tj. działek nr 12, 19 i 21. Teren górniczy jest w przeważającej części wyrobiskiem, a w części nieeksploatowanym gruntem rolnym klasy RVI. Przez teren górniczy przebiega linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia, dla której wyznaczono filar ochronny o łącznej szerokości 40 m. Dla innych elementów

zagospodarowania, tj. drogi obowiązuje filar ochronny szerokości 10 m, a dla użytków rolnych odpowiednio 6,0 m.

Złoże Popowo obejmuje pole I, II i III położone w niedalekiej odległości od siebie. Tereny górnicze wyznaczone dla poszczególnych pól wyznaczono w granicach własności nieruchomości.

Pole I obejmuje działkę nr 42 o powierzchni 3,3 ha. W obrębie terenu górniczego występują grunty rolne klasy RIVb, RV, RVI i RzVI. Dla terenu wyznaczono pasy ochronne od drogi gminnej i użytków rolnych o szerokości odpowiednio 10,0 i 6,0 m. Złoże obecnie jest wyeksploatowane.

Pole II dotyczy działki nr 54/2, w obrębie której w 1999 roku wyznaczono teren górniczy o powierzchni 3,2 ha. Przez środek pola przebiega napowietrzna linia elektroenergetyczna 15 kV. Dla linii, drogi krajowej oraz otaczających użytków rolnych i leśnych wyznaczono filary ochronne o zróżnicowanej szerokości, zgodnie z normami obowiązującymi w górnictwie odkrywkowym.

Pole III obejmuje dwie działki: nr 43 i nr 55 położone w bezpośrednim sąsiedztwie obu wcześniej wyznaczonych pól.

Działka nr 43 położona po sąsiedzku z polem I zamyka się w granicach działki nr 43 o powierzchni 1,59 ha, która jest jednocześnie granicą terenu górniczego. Przedmiotowy teren obejmuje grunty rolne o bonitacji gleb w klasie RV i RVI. Dla drogi gminnej i użytków rolnych wyznaczono filary ochronne o szerokości odpowiednio 10,0 m i 6,0 m.

Działka nr 55 posiada powierzchnię 1,65 ha, której część zajmuje kompleks leśny (0,22 ha). Przez jej centralną część przebiega linia 15 kV. Analogicznie jak dla pola II określono pasy ochronne od drogi krajowej, linii elektroenergetycznej, użytków rolnych i leśnych.

XIII. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO – ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

1. KOMUNIKACJA DROGOWA I KOLEJOWA

1.1 Komunikacja drogowa

W granicach administracyjnych gminy występuje łącznie 278,6 km dróg, w tym:

- drogi krajowe - 28,5 km,
- drogi wojewódzkie – 6,1 km,
- drogi powiatowe - 93,0 km,
- drogi gminne -157,1 km.

Gmina Grajewo posiada dobrze rozwiniętą sieć dróg umożliwiającą połączenie siedziby gminy ze wszystkimi miejscowościami w terenie.

Wewnętrzny układ komunikacyjny opiera się o dwie drogi krajowe i jedną drogę wojewódzką o charakterze tranzytowym oraz o układ komunikacyjny miasta Grajewa. System ten ma charakter promienisty z ciążeniem w kierunku Grajewa spełniającego rolę ośrodka gminnego, w którym krzyżują się drogi krajowe. Uzupełnieniem układu jest sieć dróg powiatowych i gminnych równomiernie rozmieszczonych na terenie gminy. Pozostałe drogi i dojazdy są drogami wewnętrznymi gospodarczymi.

Rodzaj nawierzchni na drogach na terenie gminy Grajewo

Lp.	Drogi	Długość w km	Rodzaje nawierzchni w km			
			Bitumiczna	Bruk	Żwir	Gruntowa
1.	Drogi krajowe	28,5	28,5	-	-	-
2.	Drogi wojewódzkie	6,1	6,1	-	-	-
3.	Drogi powiatowe	93,0	65,2	0,8	20,8	6,2
4.	Drogi gminne	157,1	27,1	8,4	37,8	83,8

1.1.1 Drogi krajowe

Przez teren gminy przebiegają dwie drogi krajowe, po których odbywa się międzynarodowy ruch samochodowy:

- droga krajowa Nr 61 Warszawa – Pułtusk – Ostrołęka – Łomża – Grajewo - Augustów i dalej do przejścia granicznego z Litwą w Budzisku,
- droga krajowa Nr 65 Bobrowniki (granica z Białorusią) - Białystok – Grajewo – Ełk – Olecko - Gołdap (granica państwa z Rosją).

Na drogach krajowych występują następujące problemy komunikacyjne:

- postępujące natężenie ruchu samochodowego wynikające ze wzrostu stopnia motoryzacji w kraju i regionie,
- wzrost wymiany handlowej pomiędzy państwami nadbałtyckimi i Rosją z Europą zachodnią,
- gwałtowny wzrost transportu ciężkiego w regionie dotyczący głównie trasy nr 61 Warszawa - Augustów,
- wzrost ruchu turystycznego związanego z obecnością atrakcyjnych terenów w północno-wschodniej części kraju oraz przejściami granicznymi (Warszawa – Pojezierze Augustowsko – Suwalskie wzdłuż drogi nr 61 oraz Białystok – Mazury wzdłuż drogi nr 65),
- systematyczna degradacja stanu technicznego i użytkowego dróg w związku z niedoinwestowaniem i znacznym wzrostem liczby użytkowników,
- uciążliwość użytkowania tras komunikacyjnych dla miejscowości położonych przy drogach krajowych.
- parametry istniejących dróg krajowych nie odpowiadają współczesnym wymaganiom, co wyraża się szczególnie brakiem dostatecznej nośności ich nawierzchni oraz nienormalną nośnością mostów.

Na drodze krajowej nr 61 Warszawa – Łomża - Augustów obserwuje się gwałtowny

wzrost ruchu tranzytowego. Z chwilą oddania do użytku wyremontowanej drogi oraz dopuszczenia pojazdów ciężkich ruch podwoił się oraz zmieniła się na niekorzyść jego struktura rodzajowa (duży wzrost udziału pojazdów najcięższych – TIR).

Natężenie ruchu na drodze nr 65 Białystok - Ełk – Węgorzewo wzrasta stosunkowo wolniej w sposób analogiczny do innych dróg krajowych. Droga jest mniej obciążona ruchem ciężkim i zachowuje lepszy stan techniczny nawierzchni.

1.1.2 Drogi wojewódzkie

Przez południowy skraj gminy w pobliżu miejscowości Sojczynek i Sośnia, przebiega jedyna na tym terenie droga wojewódzka nr 668 Piątnica – Radziłów – Osowiec. Jej krótki w granicach gminy, bo zaledwie 6,1 km odcinek, biegnie przez kompleks leśny i nie ma żadnego znaczenia dla obsługi komunikacyjnej obszaru gminy Grajewo. Droga stanowi alternatywne powiązanie Grajewa poprzez Białaszewo, Radziłów, Przytuły i Jedwabne z Łomżą. Droga obsługuje również ruch tranzytowy o znaczeniu regionalnym z Łomży w kierunku Goniądza i Suchowoli.

Największym problemem drogi jest zły jej stan techniczny wymagający szybkiej poprawy nawierzchni oraz dostosowania parametrów technicznych do występujących obciążeń oraz obowiązujących standardów.

1.1.3 Drogi powiatowe

Zarządcą dróg powiatowych jest Zarząd Powiatu, a za ich stan odpowiada Zarząd Dróg Powiatowych w Grajewie.

W granicach administracyjnych gminy znajdują się następujące drogi powiatowe:

- droga powiatowa Nr 1791 Granica województwa – Toczyłowo – droga Nr 61,
- droga powiatowa Nr 1797B Koszarówka – Szymany,
- droga powiatowa Nr 1798B Ruda – Sojczyn Borowy – Sojczyn Gąrdowy – Kapice – Przechody – droga Nr 65,
- droga powiatowa Nr 1799B Droga Nr 65 – Białogrądy – Osowiec – Płochowo – Wólka Piaseczna – Goniądz,
- droga powiatowa Nr 1801B Grajewo – Mierucie,
- droga powiatowa Nr 1802B Grajewo – Konopki – Cyrunki – Kurki – Tarachy – Bęćkowo – Szczuczyn,
- droga powiatowa Nr 1803B Grajewo – Uścianki – Flesze – Cyrunki,
- droga powiatowa Nr 1804B Droga Nr 61 – Kurejwa – Kurki,
- droga powiatowa Nr 1805B Droga Nr 61 – Kurejewka – Chojnówek,
- droga powiatowa Nr 1806B Szczuczyn – Skaje – Wólka – Zacieczki,
- droga powiatowa Nr 1807B Białaszewo – Lipińskie – Modzele – Opartowo – Mareckie – Wierzbowo – Boczek Świdrowo – droga Nr 61,
- droga powiatowa Nr 1808B Grajewo – Wojewodzin – Wierzbowo,
- droga powiatowa Nr 1809B droga Nr 65 – Podlasek – Pieniążki – Białaszewo - Droga Nr 668,

- droga powiatowa Nr 1810B Grajewo – Elżbiecin – Kacprowo – Okół – Łojki – Gackie – Pieniążki,
- droga powiatowa Nr 1813B Szczuczyn – Nieckowo – Kędziorowo – Zalesie – Kudłaczewo – Grozimy – Opartowo,
- droga powiatowa Nr 1814B Brzozowo – Godlewo.

Stan dróg powiatowych należy uznać jako dostateczny. Prawie wszystkie posiadają nawierzchnię bitumiczną.

1.1.4 Drogi gminne

Zgodnie z Uchwałą Nr 210/XXXXV/02 Rady Gminy Grajewo z dnia 11 września 2002 roku w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg gminnych sieć tworzą:

- droga gminna Nr 3311B Ruda – Kacprowo – Łękowo – Wojewodzin,
- droga gminna Nr 3312B Wierzbowo – Dybła – Mareckie,
- droga gminna Nr 3313B Popowo – Kurejwa – Kurki,
- droga gminna Nr 3314B Droga Nr 61 – Toczyłowo,
- droga gminna Nr 3315B Droga Nr 65 – Koty Rybno – Danówek,
- droga gminna Nr 3316B Grozimy – Godlewo,
- droga gminna Nr 3317B Sulewo – Zaborowo,
- droga gminna Nr 3318B Opartowo – Łosewo – Okół,
- droga gminna Nr 3319B Ruda – Modzelówka,
- droga gminna Nr 3320B Popowo – Flesze,
- droga gminna Nr 3321B Grajewo – Konopki Kolonie – Mierucie,
- droga gminna Nr 3322B Podlasek – Sojczyn Borowy,
- droga gminna Nr 3323B Podlasek – Łojki – Modzele,
- droga gminna Nr 3324B Elżbiecin – Łękowo – Mareckie,
- droga gminna Nr 3325B Brzozowa Wólka – Pieniążki,
- droga gminna Nr 3326B Białaszewo – Sojczynek,
- droga gminna Nr 3327B Białaszewo – Białaszewo Kolonia,
- droga gminna Nr 3328B Przechody – Białogrądy,
- droga gminna Nr 3329B Wierzbowo – Popowo,
- droga gminna Nr 3330B Popowo – Wojewodzin,
- droga gminna Nr 3331B Droga Nr 61 – Sikora,
- droga gminna Nr 3332B Łosewo – Modzele,
- droga gminna Nr 3333B Szymany – Łamane Grądy,
- droga gminna Nr 3334B Kurejwa – Kurejewka – Kurki,
- droga gminna Nr 3335B Flesze – Konopki,
- droga gminna Nr 3336B Szymany – Szymany Kolonie – droga Nr 61,

Drogi gminne posiadają łączną długość 157,1 km, z czego nawierzchnia bitumiczna występuje zaledwie na długości 27,1 km, co stanowi 17,2 % ogólnej ich długości. Drogi utwardzone brukiem mają 8,4 km (5,3%). Pozostałe drogi gminne posiadają nawierzchnię żwirową (24,0%), bądź gruntową (53,5 %).

Dla terenów włączonych w granice administracyjne gminy Grajewo na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2013 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy (Dz.U. z 2013 roku poz. 869) ustala się funkcję dróg gminnych:

- Nr 103349 B od drogi krajowej nr 65 przez miejscowość Koszarówka i Danówek do drogi powiatowej nr 1797 B,
- Nr 142554 B w obrębie Uścianki od drogi gminnej nr 103320 B do granicy gminy Grajewo.

1.1.5 Mosty

Na terenie gminy znajduje się 5 mostów o łącznej długości 158,4 mb. Cztery z nich to mosty powiatowe i jeden gminny.

Mosty w ciągach dróg powiatowych i gminnych

L.p.	Droga	Długość w mb	Rodzaj mostu
1.	Koszarówka – Szymany (rzeka Ełk)	45,6	drewniany
2.	Sojczyn Borowy - Sojczyn Grądowy (Kanał Rudzki)	36,2	most żelbetowy
3.	Przechody – droga nr 65 (Kanał Rudzki)	30,1	most żelbetowy
4.	Białogrądy – most żelbetowy	30,0	most żelbetowy
5.	Modzelówka (Kanał Rudzki)	16,5	most żelbetowy
	Łączna długość mostów	158,4	

1.1.6 Komunikacja pasażerska PKS

Obsługę komunikacyjną mieszkańcom gminy zapewnia Państwowa Komunikacja Samochodowa Oddział w Łomży, Placówka Terenowa w Grajewie posiadająca dworzec autobusowy w Grajewie oraz sieć przystanków na obszarze gminy Grajewo.

Przez teren gminy przebiegają tranzytowe trasy PKS relacji Warszawa – Łomża - Augustów oraz Ełk – Białystok zapewniające połączenia w regionie i z krajem. Połączenia lokalne realizowane są na trasach:

- Grajewo - Szczuczyn przez Wierzbowo i Boczki,
- Białaszewo - Radziłów przez Modzele,
- Grajewo - Zalesie przez Wierzbowo i Grozimy,
- Elżbiecin – Kacprowo – Okół – Łojki – Gackie – Pieniążki – Białaszewo,

We wschodniej części gminy nie występują lokalne połączenia PKS.

1.1.7 Komunikacja szkolna

Placówki oświatowe w gminie funkcjonują w oparciu o zorganizowany, wyspecjalizowany system transportu dzieci. Wyznaczono kilkanaście tras autobusowych opartych o własny transport, obsługiwanych przez pojazdy PKS. Dzieci dowożone są do szkół podstawowych zlokalizowanych

zowanych w Białaszewie, Rudzie, Wierzbowie i Grajewie oraz gimnazjum w Danówku i Grajewie.

1.1.8 Zaplecze obsługi ruchu kołowego

Obiekty i urządzenia obsługi ruchu kołowego koncentrują się w mieście Grajewie. Na terenie gminy znajdują się:

- stacje paliw w Białaszewie i Koszarówce,
- auto naprawa i mechanika pojazdowa w Koszarówce, Pieniążkach i Popowie,
- punkt usług sprzętowych w Rudzie,
- komis maszyn i części rolniczych w Koszarówce,
- punkt naprawy sprzętu rolniczego w Popowie,
- punkt skupu i sprzedaży sprzętu rolniczego w Popowie.

1.2 Komunikacja kolejowa

Przez gminę Grajewo przebiega pierwszorzędowa jednotorowa zelektryfikowana linia kolejowa PKP Białystok - Grajewo – Ełk. Jej położenie w stosunku do terenu gminy jest bardzo korzystne, nie występują kolizje dróg krajowych z linią PKP. Stacja kolejowa znajduje się w Grajewie. Stwarza to dobre warunki do obsługi mieszkańców gminy.

2. GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA

2.1 Gospodarka wodna

Na obszarze gminy Grajewo sieć wodociągowa doprowadzona jest do terenów zabudowy 49 wsi. Jedynie dwie wsie o charakterze zabudowy kolonijnej: Elżbiecin i Podlasek, zamieszkałe przez 35 mieszkańców nie są podłączone do wodociągu zbiorowego. Nieliczni koloniści z Elżbiecina podłączeni są do miejskiej sieci wodociągowej Grajewa.

Wodociągi zbiorowe o ogólnej długości około 180 km pracują w oparciu o dwa ujęcia na obszarze gminy oraz dwa w sąsiednich gminach. Oba wodociągi są ze sobą połączone i mają możliwość w przypadku awarii na korzystanie z drugiego ujęcia.

W gminie funkcjonują następujące wodociągi grupowe:

Wodociąg „Wojewodzin”

Wodociąg oparty jest na studniach głębinowych o następujących parametrach:

Lp	Nr studni	Depresja (m)	Wydajność (m ³ /h)	Głębokość (m)	Rok wykonania	Rodzaj studni
1.	SW 1	20,0	17,0	54	1976	nie wykorzystywana
2.	SW 2	8,9	77,0	143	1998	podstawowa
3.	SW 3	19,0	55,0	156	2001	awaryjna

Obecnie eksploatowana jest studnia nr 2, a studnia nr 3 stanowi studnię awaryjną. Obie studnie wraz ze strefą ochrony bezpośredniej zlokalizowane są w ogrodzonym terenie stacji. Woda z w/w studni podawana jest na sieć po uzdatnieniu. Stacja wodociągowa wyposażona jest w 6 mieszaczy wodno-powietrznych, 6 odżelaziaczy oraz 1 chlorator. Odprowadzenie popłuczyn odbywa się (po przetrzymaniu) poprzez osadnik do rowu melioracyjnego. Decyzją nr OŚ.6226-6/95 Urzędu Wojewódzkiego w Łomży z dnia 12.12.1995 roku określono strefę ochrony bezpośredniej o promieniu 10 m wokół studni oraz strefę ochrony pośredniej zewnętrznej wielkości nieregularnej o wymiarach około 370x290 m. Zatwierdzone zasoby wód podziemnych w kategorii „B” zostały określone na $Q_e = 77 \text{ m}^3/\text{h}$.

Do ujęcia i stacji wodociągowej w Wojewodzinie podłączonych jest 32 wsi: Wojewozin, Boczki Świdrowo, Chojnówek, Cyprki, Danówek, Dybła, Flesze, Kacprowo, Kapice, Konopki, Konopki Kolonie, Koty Rybno, Koszarówka, Kurejewka, Kurejwa, Kurki, Łamane Grądy, Łękowo, Mareckie, Mierucie, Popowo, Przechody, Ruda, Sikora, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądowy, Szymany, Szymany Kolonie, Toczyłowo, Uścianki i Wierzbowo. Długość sieci wodociągowej wynosi około 133 km, przy 834 wykonanych przyłączy.

Wodociąg grupowy „Białaszewo”

Wodociąg oparty jest na studniach głębinowych o następujących parametrach:

L.p.	Nr studni	Depresja (m)	Wydajność (m^3/h)	Głębokość (m)	Rok wykonania	Rodzaj studni
1.	SW 1	11,3	80,0	155	2001	podstawowa
2.	SW 2	12,0	78,0	160	2004	awaryjna

Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w kategorii „B” wynoszą $Q = 80 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji 11,3 m.

W przyjętym operacie wodnoprawnym stwierdzono, że ze względu na dobrą izolację warstwy wodonośnej nie ma konieczności ustanawiania zarówno wewnętrznej jak i zewnętrznej strefy ochrony pośredniej. Dla ujęcia ustanowiono jedynie strefę ochrony bezpośredniej, który obejmuje pas wokół studni o promieniu 10 m. Obie studnie wraz ze strefą ochrony bezpośredniej znajdują się w obrębie ogrodzonej działki ujęcia.

Stacja wodociągowa typu „Hydrofiltr” o wydajności $70,1 \text{ m}^3/\text{h}$ pracuje w układzie jedno-stopniowego pompowania wody. Wody popłuczne odprowadzane są do rowu poprzez 6-cio komorowy osadnik do rowu otwartego.

Wodociąg grupowy „Białaszewo” obejmuje 16 wsi: Białaszewo, Białaszewo Kolonia, Brzozowa Wólka, Brzozowa, Ciemnoszyje, Gackie, Godlewo Grozimy, Lipińskie, Łojki, Łosewo, Modzele, Okół, Pieniążki, Sienickie, Sojczynek. Długość sieci wodociągowej wynosi 47,2 km, a podłączonych jest do niej 280 budynków.

Do wodociągu „Wąsosz” (gmina Wąsosz) podłączona jest wieś Zaborowo, do wodociągu „Osowiec” (gmina Goniądz) podłączona jest wieś Białogrądy - długość sieci ok. 3 km.

2.2 Odprowadzanie ścieków

Na terenie gminy Grajewo odprowadzenie ścieków sanitarnych odbywa się głównie do zbiorników bezodpływowych z przeznaczeniem do wywożenia. Nieliczne gospodarstwa posiadają indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Na obszarze gminy brak jest komunalnych systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki ściekowej.

Zakładową oczyszczalnię ścieków typu BIOVAC o przepustowości docelowej 90 m³/d posiada jedynie Zespół Szkół Rolniczych w Wojewodzinie. Na terenie oczyszczalni oddanej do użytku w 1995 roku, znajduje się nieeksploatowany punkt zlewny nieczystości płynnych. Obecnie odprowadzane są do oczyszczalni ścieki jedynie z budynków szkolnych, ale istnieje możliwość, po wybudowaniu sieci kanalizacji sanitarnej we wsi, podłączenia zabudowań Wojewodzina. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rów melioracyjny zlokalizowany w sąsiedztwie działki oczyszczalni.

Oczyszczalnia ścieków znajduje się również przy nieczynnej wytwórni wód gazowanych w Rudzie.

3. ELEKTROENERGETYKA

Gmina Grajewo zasilana jest z istniejących stacji transformatorowych 110/15 kV GPZ-1 i GPZ-2 w Grajewie. Stacje zasilane są liniami napowietrznymi 110 kV Osowiec – Grajewo 2 – Grajewo 1 – Ełk krajowego systemu sieci WN. Stacje są w zadowalającym stanie technicznym. Ze względu na ich lokalizację w mieście i stosunkowo bliskie sąsiedztwo zaopatrzenie w energię elektryczną jest zadowalające w stosunku do potrzeb. Odbiorcy zasilani są w zdecydowanej większości liniami napowietrznymi SN 15kV poprzez stacje transformatorowe 15/0,4kV i linie elektroenergetyczne nn komunalno – oświetleniowe.

4. ZAOPATRZENIE W GAZ

Istniejący system gazociągów wysokiego ciśnienia na terenie województwa podlaskiego nie pozwala na bezpośrednie zaopatrzenie w gaz przewodowy gminy Grajewo. Brak aktualnego programu i deklaracji mieszkańców na pobór gazu również nie pozwala na dokładne sprecyzowanie możliwości zaopatrzenia w gaz przewodowy gminy.

Główne elementy realizacji systemu gazowniczego zapewniające dostawę gazu ziemnego to budowa: gazociągu magistralnego (przedłużenie gazociągu z kierunku Łomży lub alternatywnie z kierunku północnego), gazociągu o średnicy 100 mm (odgałęzienia od gazociągu magistralnego), stacji redukcyjnej I-go stopnia w okolicy wsi Ruda oraz sieci gazowej średniego ciśnienia obejmującej poszczególne wsie. Ze względu na dużą odległość czasową budowy systemu zaopatrzenia w gaz przewodowy wskazane jest utrzymanie i rozwijanie stosowania gazu propan – butan przez mieszkańców gminy.

\

5. ZAOPATRZENIE W CIEPŁO

Zaopatrzenie w ciepło w obszarze gminy realizowane jest z indywidualnych źródeł ciepła i lokalnych kotłowni, w przeważającej większości na paliwo stałe charakteryzujące się wysokim poziomem emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Jedynie nieliczne budynki, w tym szkoły, zaopatrywane są w ciepło z indywidualnych kotłowni olejowych.

6. GOSPODARKA ODPADAMI

6.1 Odpady komunalne

Źródłami wytwarzania odpadów komunalnych są gospodarstwa domowe oraz obiekty infrastruktury takie jak: handel, usługi i rzemiosło, szkolnictwo, obiekty turystyczne.

Odpady komunalne zawierają także odpady niebezpieczne, takie jak: zużyte baterie, akumulatory, świetlówki, termometry, opakowania po farbach, lakierach, rozpuszczalniki, smary, oleje, przeterminowane i niewykorzystane leki. Szacuje się, że w Polsce stanowią one około 0,76% ogólnej masy odpadów. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych na obszarze gminy Grajewo w 2003 r. ocenia się na 1483,2 Mg.

6.2 Komunalne odpady ściekowe

Do odpadów powstających w komunalnych oczyszczalniach ścieków można zaliczyć: skratki, odpady z piaskowników procesów i odpady z procesów stabilizacji oraz odwadniania osadów, w tym ustabilizowane komunalne osady ściekowe.

Na terenie gminy Grajewo funkcjonuje jedna czynna biologiczna oczyszczalnia ścieków zlokalizowana przy Zespole Szkół w Wojewodzinie, która w 2003 roku wytworzyła 8 Mg ustabilizowanych komunalnych osadów ściekowych.

6.3 Odpady powstające w sektorze gospodarczym

Za odpady przemysłowe uciążliwe dla środowiska uważa się powstające w procesach produkcyjnych stałe i ciekłe substancje oraz przedmioty użytkowe uciążliwe dla środowiska i nieużyteczne bez dodatkowych zabiegów technologicznych.

Na terenie gminy Grajewo nie funkcjonują zakłady przemysłowe. Dominującą formą działalności gospodarczej jest rolnictwo – uprawa roślin oraz hodowla zwierząt oraz drobna działalność produkcyjno – usługowa. Powstają tu zatem odpady w formie nieużytych środków ochrony roślin oraz opakowania po nich, odpady z przetwórstwa rolno – spożywczego. Odpady pochodzą również z zakładów gastronomicznych, zakładów przetwórstwa drewna, stacji paliw, firm transportowych oraz firm świadczących usługi budowlane i elektryczne. Są tu zatem wytwarzane oleje przepracowane, baterie i akumulatory oraz inne. Ilość odpadów powstających w sektorze gospodarczym nie jest znana.

Odpady z sektora gospodarczego inne niż niebezpieczne są deponowane na składowiskach lub przeznaczane do gospodarczego wykorzystania. Brak szczegółowych danych uniemożliwił przeprowadzenie oceny gospodarki w tym zakresie.

W związku z koniecznością usuwania wyrobów zawierających **azbest** występuje pilna potrzeba rozwiązania składowania tego rodzaju odpadów. Odpady z sektora gospodarczego niebezpieczne są odbierane i transportowane bezpośrednio od posiadacza odpadów do unieszkodliwiania w specjalistycznych firmach działających na podstawie zezwoleń wojewodów i starostów.

6.4 Istniejące systemy zbierania odpadów

Gminny Zakład Komunalny w Wierzbowie własnym transportem odbiera raz w ciągu miesiąca odpady komunalne pochodzące z gospodarstw domowych, które gromadzone są w 1264 pojemnikach typu SM-110, o pojemności 156 l każdy i dokonuje ich wywozu na składowisko odpadów w Koszarówce.

Zorganizowaną formą wywozu objęci są wszyscy mieszkańcy gminy. Metalowe pojemniki na śmieci zostały ustawione w gospodarstwach rolnych na poszczególnych działkach budowlanych. Nie prowadzi się zorganizowanej selektywnej zbiórki surowców odpadowych.

Działalność w zakresie zbiórki i transportu odpadów stałych prowadzi Gminny Zakład Komunalny w Wierzbowie.

Podobnie jak na terenie większości gmin istnieją tzw. „dzikie” wysypiska śmieci. Urząd Gminy Grajewo systematycznie dokonuje likwidacji dzikich wysypisk oraz prowadzi akcję zapobiegającą powstawaniu nowych składowisk.

6.5 Instalacje do odzysku i unieszkodliwiania odpadów

Na terenie gminy Grajewo znajduje się składowisko odpadów innych niż obojętne i niebezpieczne zlokalizowane na gruntach wsi Koszarówka. Zgodnie z porozumieniem z 1994 roku Gmina Grajewo przekazała teren składowiska Urzędowi Miasta Grajewo, który stał się właścicielem obiektu. Administratorem składowiska jest Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Grajewie. Składowisko posiada zatwierdzoną Instrukcję eksploatacji składowiska, zgodnie z którą zamknięcie nastąpi w 2009 roku.

Podstawowe dane eksploatacyjne składowiska odpadów:

- powierzchnia całkowita - 9,7 ha ; składowaniem objęte - 2,4 ha
- objętość - 304.500 m³,
- % wypełnienia – 70%,
- uszczelnienie niecki – warstwa gliny,
- instalacja do zbierania odcieków – brak,
- instalacja do ujmowania gazu składowiskowego – brak,
- prowadzenie monitoringu wód i gazu - badanie wód podziemnych z 2 piezometrów,
- prowadzenie ewidencji przyjmowanych odpadów – na kartach ewidencji odpadu, dla każdego rodzaju odpadu oddzielnie.

Obecnie składowanie odpadów następuje przemiennie na 3 sektorach eksploatacyjnych. Odpady są na bieżąco rozplanowywane i formowane w pryzmy nieprzekraczające wysokości 1

m. Przemy po zagęszczeniu sprzętem ciężkim są izolowane warstwą z materiału inertnego o grubości 10 - 20 cm.

Według danych zamieszczonych w Powiatowym Planie Gospodarki Odpadami Powiatu Grajewskiego w 2002 roku unieszkodliwiono poprzez składowanie 556,6 Mg odpadów zmieszanych.

Usuwaniami i unieszkodliwianiami padłych sztuk zwierząt lub ich części zajmuje się firma „Struga” S. A. Z Białegostoku. Odbiór odpadów odbywa się bezpośrednio z poszczególnych gospodarstw.

Na terenie gminy Grajewo funkcjonuje również punkt złomowania w miejscowości Szymany.

XIV. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego zatwierdzonym Uchwałą Nr IX/80/03 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2003 roku (Dz. Urzędowy Woj. Podlaskiego Nr 108, poz. 2026) do zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych w gminie Grajewo należą:

- projektowane obwodnice Grajewa w ciągu drogi krajowej Nr 61 i Nr 65,
- projektowany gazociąg wysokiego ciśnienia DN 100 – odgałęzienie od projektowanego gazociągu Zambrów – Raczki,
- linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 400 kV Narew – Alytus (Litwa),
- wdrożenie europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 - projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 PLH 20008 Dolina Biebrzy,
- ochrona elementów systemu przyrodniczego województwa:
 - Biebrzański Park Narodowy z otuliną,
 - pomnik przyrody – aleja drzew w Wojewodzinie,
 - projektowany obszar chronionego krajobrazu doliny Ełku,
- ochrona wód śródlądowych i podziemnych:
 - doprowadzenie jakości wód Ełku do II klasy czystości,
 - ustanowienie obszaru ochronnego głównego zbiornika wód podziemnych nr 217 „Dolina rzeki Biebrza”,
- ochrona lasów i zadrzewień oraz wzbogacanie ich walorów, w tym sukcesywne zalesianie gruntów marginalnych zgodnie z „Krajowym Programem Zwiększania Lesistości”,

- ochrona powierzchni ziemi, w tym racjonalna gospodarka zasobami złóż surowców mineralnych kruszywa naturalnego („Szymany”, „Toczyłowo”, „Popowo:”, „Danówek”, „Elżbiecin”, „Wierzbowo”, „Wojewodzin”),
- utworzenie terenów rekreacyjno – wypoczynkowych z przystanią kajakową nad jeziorem Toczyłowskim,
- stworzenie systemu gospodarowania odpadami stałymi na terenie działania Stowarzyszenia Samorządów Dorzecza Biebrzy,
- rozbudowa komunalnego składowiska odpadów stałych w Koszarówce wraz z sortownią odpadów oraz wdrożenie programu segregacji odpadów,
- budowa oczyszczalni ścieków wraz ze scentralizowaną siecią kanalizacji sanitarnej w Białaszewie.

XV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA, POWIATU, MIASTA I GMINY GRAJEW O RAZ WNIOSKÓW INSTYTUCJI, ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH I LUDNOŚCI ZGŁOSZONYCH DO ZMIANY STUDIUM

1. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego gmina Grajewo w strukturze funkcjonalno – przestrzennej znalazła się w obszarze zachodnim. Część obszaru gminy położona jest w granicach obszaru problemowego „Biebrzański Park Narodowy z otuliną”

Główną funkcją gminy jest rolnictwo z uzupełniającą funkcją w zakresie leśnictwa oraz turystyki i wypoczynku. Funkcje usługowe na poziomie gminnym pełni miasto Grajewo ze wspomaganiami podgminnego ośrodka w Białaszewie. Wojewodzin pełni rolę jednostki osadniczej z funkcjami ponadlokalnymi w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego.

Elementami struktury przestrzennej województwa podlaskiego są:

- drogi krajowe Nr 61 Warszawa – Augustów i Nr 65 Gołdap - Bobrowniki,
- droga wojewódzka Nr 668 Piątница – Osowiec,
- linia kolejowa Białystok – Ełk,
- linia elektroenergetyczna Białystok – Ełk,
- system ścieżek rowerowych, w tym ścieżka międzynarodowa
- wysypisko odpadów komunalnych w Koszarówce,
- Biebrzański Park Narodowy ze strefą ochronną,
- Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 217 „Dolina rzeki Biebrzy”,
- obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PLB 20002 Dolina Biebrzy,
- pomnik przyrody - aleja drzew przy drodze Wojewodzin – Wierzbowo,

- obiekty zabytkowe: zespół dworski w Kurejwie, cmentarz parafialny w Białaszewie, cmentarze wojenne w Lipińskich i Rudzie,
- kompleksy leśne Nadleśnictwa Rajgród z lasami ochronnymi,
- Zespół Szkół Rolniczych w Wojewodzinie,
- tereny rekreacyjne nad jeziorem Toczyłowskim.

W kierunkach zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego uwzględnione zostały zadania określone w rozdziale XIV uwarunkowań.

2. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO DO 2020 ROKU

Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa podlaskiego do 2020 roku opracowaną przez Urząd Marszałkowski w Białymstoku rozwój regionu odbywać się będzie między innym poprzez:

- Rozwój systemu transportowego, w tym wspieranie budowy i przebudowy dróg krajowych Nr 61 i 65, dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych znaczących dla funkcjonowania województwa oraz wspieranie przebudowy linii i urządzeń kolejowych z dostosowaniem do parametrów międzynarodowych i krajowych potrzeb przewozowych, w tym linii Białystok Mońki – Grajewo.
- Rozwój społeczeństwa informatycznego poprzez budowę i rozbudowę lokalnych i regionalnych systemów transmisji danych, głównie na terenach wiejskich i małych miast.
- Rozwój systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz usuwania i utylizacji odpadów stałych.
- Rozwój systemów energetycznych, w tym poprzez tworzenie warunków do wykorzystania istniejących na obszarze województwa źródeł energii odnawialnej.
- Rozwój lecznictwa i opieki społecznej, kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, sportu i rekreacji, szkolnictwa.
- Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich poprzez wspieranie gospodarstw towarowych w dostosowaniu do norm Unii Europejskiej, wspieranie rozwoju przetwórstwa rolno – spożywczego i eksportu, wspieranie rozwoju i tworzenia przedsiębiorczości i wzrostu zatrudnienia pozarolniczego.
- Rozwój turystyki, w tym agroturystyki, ekoturystyki i turystyki kwalifikowanej poprzez tworzenie warunków lokalizacyjnych oraz preferencji finansowych, organizacyjnych i prawnych sprzyjających pozyskiwaniu inwestorów.
- Wspieranie przedsiębiorczości poprzez tworzenie warunków do modernizacji i budowy zakładów przetwórczych powiązanych z lokalną bazą surowcową, przy wsparciu środkami zewnętrznymi.
- Tworzenie spójnego i efektywnego systemu promocji poprzez promocję atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej.

- Rozwój kadr gospodarki regionu, w tym kształcenia ustawicznego osób zagrożonych bezrobociem w szczególności na terenach wiejskich w celu przygotowania ich do tworzenia i rozwijania własnej małej przedsiębiorczości.

3. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA GRAJEWA

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Grajewa zostało zatwierdzone Uchwałą Nr 75/XV/99 Rady Miejskiej w Grajewie z dnia 29 grudnia 1999 roku.

Rozwój przestrzenny gminy determinowany jest szeregiem uwarunkowań przyrodniczych, gospodarczych, społecznych, infrastrukturalnych i innych wynikających ze ścisłych powiązań funkcjonalno – przestrzennych z miastem Grajewo. Uwarunkowania rozwoju przestrzennego wynikające z uwarunkowań rozwoju przestrzennego miasta Grajewa obejmują:

w zakresie ochrony środowiska:

- położenie miasta nad rzeką Ełk stanowiącą łącznik hydrograficzny pomiędzy Pojezierzem Ełckim i Basenem Biebrzańskim,
- bezpośrednie sąsiedztwo z projektowanym rezerwatem przyrody „Jezioro Grejwy” o dużych walorach roślinności szuwarowo – trzcinowej i ostoją ptaków w dolinie rzeki Ełk,
- stan sanitarny wód powierzchniowych i powietrza atmosferycznego generowany przez źródła zanieczyszczeń zlokalizowane na terenie miasta Grajewa,
- degradacja szaty leśnej w obrębie gruntów wsi Koszarówka i Elźbiecin spowodowana emisją pyłów i gazów zakładów przemysłowych zlokalizowanych w południowo - wschodniej części miasta,

w zakresie obsługi ludności:

- funkcje miasta jako ośrodka powiatowego obsługującego obszar gminy w zakresie administracji samorządowej (powiatowej i gminnej) usług handlowych, służby zdrowia i opieki społecznej, szkolnictwa, finansów i ubezpieczeń i innych,
- Grajewo jako rynek zbytu dla produktów wytwarzanych na terenie gminy (zakłady przemysłowe, wieloletnia tradycja organizacji targów rolnych),
- miasto jako rynek pracy pozarolniczej dla ludności zamieszkałej na terenie gminy Grajewo (dojazdy do pracy),
- powiązania szlaków turystyki pieszej, rowerowej, samochodowej i wodnej przebiegających przez miasto i teren gminy,

w zakresie komunikacji:

- powiązania komunikacyjne terenów wiejskich z miastem poprzez sieć dróg krajowych wojewódzkich, powiatowych i gminnych,

- obsługa komunikacji publicznej PKS oraz dworca autobusowego PKS w Grajewie mieszkańców gminy,
- ochrona korytarza obwodnicy miasta Grajewo przed obudowaniem i nowymi włączeniami komunikacyjnymi,
- równoczesne działania remontowo – budowlane na drogach łączących gminę i miasto,

w zakresie elektroenergetyki:

- utrzymanie w studiach gmin i wprowadzenie do planów miejscowych korytarzy linii WN110kV,

w zakresie zaopatrzenia w wodę:

- funkcjonowanie dotychczasowego systemu zaopatrzenia w wodę terenów części gminy zaopatrywanej z miejskiej sieci wodociągowej,

w zakresie kanalizacji sanitarnej:

- objęcie scentralizowanym systemem kanalizacji sanitarnej terenów zabudowy wiejskiej gminy Grajewo poprzez podłączenie ich do oczyszczalni komunalnej w Grajewie,
- dowożenia ścieków z przydomowych urządzeń sanitarnych w gminie do punktu zlewnego przy komunalnej oczyszczalni ścieków,

w zakresie usuwania i unieszkodliwiania odpadów:

- obsługa terenów wiejskich przez komunalne wysypisko odpadów stałych w Koszarówce.

4. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWO

Zgodnie ze z obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo za główny cel rozwoju przyjęto: osiągnięcie rozwoju zapewniającego poprawę jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie im pracy i dochodów pozwalających na godziwy w odczuciu społecznym poziom życia, przy równoczesnym zachowaniu równowagi między aktywnością gospodarczą, a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego, przy zastosowaniu zasad ekorozwoju.

Rozwój gminy osiągnąć będzie przez realizację celów w poszczególnych strefach: przyrodniczo-kulturowej, z uwzględnieniem ochrony istniejących zasobów i wartości, społeczno-ekonomicznej, z uwzględnieniem aktywności gospodarczej i funkcjonalno-przestrzennej.

Politykę przestrzenną gminy określono na podstawie analizy istniejących uwarunkowań rozwoju poprzez wyznaczenie kierunków zagospodarowania przestrzennego całego obszary gminy oraz poszczególnych jednostek jej struktury funkcjonalno- przestrzennej. Określenie w obrębie gminy stref funkcjonalno - przestrzennych i struktury osadniczej predysponowanej do rozwoju posłużyło przyporządkowaniu wiodących funkcji oraz zasad zagospodarowania.

W systemie osadniczym gminy rolę ośrodka gminnego przypisano miastu Grajewo, stanowiącemu oddzielny organizm administracyjny. Znaczenie uzupełniające w stosunku do ośrodka

gminnego posiada wieś Białaszewo. Wspomaga ona ośrodek gminny zapewniając obsługę południowej części obszaru gminy w zakresie usług o znaczeniu ponadlokalnym. Rolę ośrodków zapewniających zaspokajanie potrzeb podstawowych pełnią wsie: Ruda, Wierzbowo, Sojczyn Borowy, Wojewodzin, Przechody, Danówek, Szymany i Popowo. Na terenie gminy do ośrodków lokalnych w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkańców zaliczono również Koszarówkę, Ciemnoszyje i Pieniążki.

W studium wyodrębniono następujące strefy funkcjonalno-przestrzenne:

- strefa I - Biebrzańskiego Parku Narodowego:
 - obszar IA obejmujący tereny położone w granicach BPN,
 - obszar IB obejmujący tereny położone w granicach otuliny BPN,
- strefa II – podmiejska obejmująca tereny rolne i osadnicze położone w obszarze podmiejskim,
- strefa III - produkcyjna (rolniczo-osadnicza) obejmująca tereny rolne i osadnicze położone w na pozostałych terenach:
 - obszar IIIA obejmujący tereny położone w pn.- zach. części gminy o predyspozycjach do rozwoju rolnictwa,
 - obszar IIIB obejmujący tereny położone w pn. i środkowej części gminy o predyspozycjach do rozwoju rolnictwa i usług.

Obszar IA obejmuje niewielkie skrawki wsi Kapice. Nadrzędnym warunkiem rozwoju obszaru jest przestrzeganie zasad ochrony B.P.N. W studium nie wskazano terenów do zabudowy. Dopuszczalna jest zabudowa i urządzenia realizowane ze środków Dyrekcji Parku, wyłącznie na potrzeby związane z jego funkcjonowaniem i konserwacją. W przypadku realizacji linii elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych należy je projektować jako kablowe. Założono rolnicze wykorzystanie gruntów z kośnym użytkowaniem użytków zielonych.

Obszar IB obejmuje grunty wsi położonych w otulinie parku: Sojczynek, Białogrądy, Kapice, Sojczyn Gradowy oraz część wsi Ciemnoszyje i Przechody. Zgodnie ze studium dalszy rozwój winien być podporządkowany dążeniu do skupiania zabudowy wokół terenów zwartej zabudowy wsi. Należy unikać tendencji do rozpraszania zabudowy na tereny rolnicze poza obszar zwartej zabudowy, ze względów ochrony krajobrazu oraz przede wszystkim celem minimalizacji kosztów wyposażenia tej zabudowy w urządzenia infrastruktury technicznej. Dopuszczalne jest prowadzenie działalności gospodarczej o charakterze nieuciążliwym dla środowiska przyrodniczego. Pilnym zadaniem jest uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej i ciepłej. W kierunkach rozwoju obszaru należy dążyć do zachowania przewagi użytkowania łąkowo - pastwiskowego użytków rolnych, rozwój gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych.

Strefa II podmiejska wielofunkcyjna obejmuje obszar położony w środkowej i zachodniej części gminy, a w jej skład wchodzi grunty wsi: Popowo, Wojewodzin, Uścianki, Koszarówka, Elzbiecin, Danówek i Koty Rybno. Są to tereny podlegające największym przekształceniom i zagrożeniom środowiska przyrodniczego pod wpływem procesów urbanizacyjnych i gospodar-

czych miasta Grajewa, zwłaszcza w zakresie wyłączania gleb chronionych z produkcji rolnej, zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego i degradacji terenów rolnych i leśnych, eksploatacji kruszywa naturalnego i związanej z tym degradacji powierzchni ziemi.

Dalszy rozwój zagospodarowania przestrzennego w strefie winien być podporządkowany dążeniu do skupiania zabudowy wokół terenów zwartej zabudowy wsi. Należy unikać tendencji do rozpraszania zabudowy na tereny rolnicze poza obszar zwartej zabudowy, ze względów ochrony krajobrazu oraz przede wszystkim celem możliwej minimalizacji kosztów wyposażenia tej zabudowy w urządzenia infrastruktury technicznej. W zakresie uzbrojenia terenów występują zaniedbania odnośnie odprowadzania ścieków.

Strefa III rolniczo-osadnicza o funkcji produkcyjnej obejmuje tereny położone w północnej, środkowej i zachodniej części gminy.

W skład obszaru IIIA wchodzi grunty wsi: Mierucie, Konopki - Kolonie, Konopki, Flesze, Cyrki, Kurki, Kurejwa, Chojnówek i Kurejewka. Jest to strefa o zróżnicowanych wartościach i stosunkowo niewielkich przekształceniach środowiska przyrodniczego. W zasadniczej części obszar użytkowany jest rolniczo z dużym udziałem gleb chronionych w III-IV klasie bonitacyjnej gruntów ornych o predyspozycjach do rozwoju rolnictwa intensywnego.

Głównym kierunkiem rozwoju obszaru jest wielofunkcyjność z możliwością realizacji usług na terenach zabudowy zagrodowej. Na terenach przewidzianych do zainwestowania należy dążyć do skupiania zabudowy ze względów ochrony krajobrazu oraz minimalizacji kosztów wyposażenia tej zabudowy w urządzenia infrastruktury technicznej. Występuje konieczność uporządkowania istniejącej zabudowy i jej otoczenia w celu utrzymania właściwego stanu technicznego i estetycznego wraz z uporządkowaniem gospodarki wodno – ściekowej.

Obszar IIIB tworzą grunty i tereny osadnicze wsi: Toczyłowo, Sikora, Szymany, Łamane Grądy, Sojczyn Borowy, Pieniążki, Siennickie, Białaszewo, Zaborowo, Lipińskie, Gackie, Łojki, Brzozowo, Godlewo, Grozimy, Modzele, Łosewo, Okół, Dybła, Mareckie, Kacprowo, Łękowo, Wierzbowo, Boczki, oraz część wsi Ciemnoszyje i Wólka Brzozowa. Jest to obszar o zróżnicowanych wartościach środowiska przyrodniczego z przewagą agrocenoz gruntów ornych i wznoszącym się ku wschodowi odsetkiem zmeliorowanych użytków zielonych oraz zwartym kompleksem leśnym w części środkowej.

Dominującym kierunkiem rolnictwa jest uprawa zbóż i ziemniaków, chów trzody chlewnej i bydła. Nad Jeziorem Toczyłowskim oraz w oparciu o kompleksy leśne istnieje możliwość rozwoju funkcji turystyczno – wypoczynkowej.

Podobnie jak na innych obszarach należy dążyć do skupiania zabudowy wokół terenów zwartej zabudowy wsi oraz unikać tendencji do rozpraszania zabudowy na tereny rolnicze poza obszar zwartej zabudowy. Dopuszczalna jest lokalizacja obiektów z zakresu infrastruktury technicznej poza terenami skupionej zabudowy. Występuje potrzeba uporządkowania istniejącej zabudowy i jej otoczenia oraz gospodarki wodno – ściekowej w celu utrzymania właściwego stanu technicznego, estetycznego i sanitarnego.

5. OBOWIĄZUJĄCE MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWO

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późniejszymi zmianami) plany miejscowe uchwalone po dniu 1 stycznia 1995 roku zachowują moc.

Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo wraz z ich podstawą prawną przedstawiono poniżej:

- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo w części dotyczącej terenu wsi Szymany – teren produkcyjno – usługowy (Uchwała nr 5/XIV/99 Rady Gminy Grajewo z dnia 15 września 1999 roku – D. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 35, poz. 570 z 1999 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo w części dotyczącej wsi Łosewo - teren eksploatacji kruszywa naturalnego (Uchwała Nr 53/XIV/99 Rady Gminy Grajewo z dnia 15 września 1999 r. – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 35, poz. 571 z 1999r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo dla wsi: Sojczyn Borowy - zabudowa ogrodnicza z dopuszczeniem zabudowy, Mierucie - zabudowa zagrodowa, Uścianki - zabudowa zagrodowa, Kacprowo - zabudowa zagrodowa z dopuszczeniem usług, Koszarówka - zabudowa zagrodowa z dopuszczeniem usług (Uchwała Nr 54/XIV/99 Rady Gminy Grajewo z dnia 15 września 1999 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 35, poz. 572 z 1999 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo dla wsi: Okół - zabudowa zagrodowa, Popowo - zabudowa zagrodowa, Przechody - zabudowa zagrodowa, Toczyłowo – zabudowa zagrodowa (Uchwała Nr 61/XVI/99 Rady Gminy Grajewo z dnia 10 października 1999 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 42, poz. 667 z 1999 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo dla wsi Białaszewo - ujęcie i stacja uzdatniania wody dla wodociągu grupowego wiejskiego, Białaszewo – zabudowa zagrodowa z dopuszczeniem usług, Koszarówka - usługi z zakresu obsługi komunikacji samochodowej przy istniejącej stacji paliw, Popowo – kopalnia kruszywa naturalnego, Popowo – ubojnia zwierząt rzeźnych, Sojczyn Borowy – zabudowa zagrodowa (Uchwała Nr 159/XXXVI/01 Rady Gminy Grajewo z dnia 19 września 2001 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 52, poz. 883 z 2001 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo – tereny usług turystycznych i komunalnych we wsiach: Popowo, Toczyłowo, Wojewodzin, Przechody (Uchwała Nr 195/XXXII/02 Rady Gminy Grajewo z dnia 26 kwietnia 2002 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 19, poz. 516 z 2002 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo, Toczyłowo – tereny eksploatacji kruszywa naturalnego, Sikora – teren usług z zakresu kultury, Koponki – tereny zabudowy zagrodowej i usługowo – produkcyjnej, Danówek – teren usług z

zakresu oświaty i teren eksploatacji kruszywa naturalnego (Uchwała Nr 17/IV/02 Rady Gminy Grajewo z dnia 30 grudnia 2002 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 10, poz. 307 z 2003 r.).

- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo, wieś Elżbiecin – tereny zabudowy zagrodowej (Uchwała Nr 26/V/03 Rady Gminy Grajewo z dnia 13 marca 2003 roku - Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 27, poz. 690 z 2003 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo, Ruda – tereny zabudowy mieszkaniowej i usług (Uchwała Nr 40/VIII/03 Rady Gminy Grajewo z dnia 28 maja 2003 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 63, poz. 1312 z 2003 r.).

6. WNIOSKI ZGŁOSZONE DO ZMIANY STUDIUM PRZEZ INSTYTUCJE, PRZEDSIĘBIORSTWA I ORGANIZACJE SPOŁECZNE, WÓJTA GMINY ORAZ OSOBY FIZYCZNE

Do zmiany studium zostały zgłoszone liczne wnioski przez instytucje, przedsiębiorstwa i organizacje społeczne. Drugą grupę stanowiły wnioski Wójta Gminy Grajewo i dotyczyły terenów stanowiących mienie komunalne. Najliczniej reprezentowane były wnioski osób fizycznych w ilości ponad 130, które najczęściej dotyczyły zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej, agroturystyki, usług produkcyjnych, realizacji usług nieuciążliwych w zakresie handlu, kultury, oświaty, sportu, turystyki oraz eksploatacji kruszywa naturalnego i zalesień.

Wykaz wszystkich wniosków wraz z rejestrem graficznym wykonanym na mapie w skali 1:20 000 znajduje się w aktach do studium.